

Nr 232.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; given Stockholms slott den 13 mars 1937.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 1, 6 och 15 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;
- 3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut; samt
- 4) lag om ändrad lydelse av 55 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326)
om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 2 §, 19 kap. 1, 3, 9, 11, 12 och 26 §§ samt 21 kap. 42, 43 och 68 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 KAP.

2 §.

Laga skifte — — — tillkommit skifteslaget.

Fastighet, som — — — det skifteslag.

Har skifteslag — — — äga rum.

Vad i — — — under 2 avses.

Utöver skifteslag, om vilka förut i denna paragraf förmäles, kunna bildas särskilda skifteslag på sätt nedan närmare sägs. Fastighet, vilken uppkommit genom sammanläggning i enlighet med föreskrifterna i lagen om sammanläggning av fastigheter å landet, skall, där den bildats av ägor, tillhörande olika ursprungliga skifteslag, eller genom sammanläggning av samtliga ägolotter i vilka under 1 omförmålt skifteslag må vara uppdelat, anses såsom skifteslag, varom under 1 sägs. Hava eljest fastigheter, vilka själva utgöra skifteslag, sammanlagts till en fastighet, skall denna anses såsom skifteslag, varom under 2 förmäles. I övrigt skall angående särskilt bildat skifteslag gälla, att, där till ett skifteslag sammanförts ägor belägna å ömse sidor om rågång, skifteslaget anses såsom sådant skifteslag, varom under 1 sägs. men i annat fall såsom skifteslag, varom under 2 eller 3 förmäles.

19 KAP.

1 §.

Från fastighet må i den ordning och under de villkor i detta kapitel omförmälas viss till gränserna bestämd ägovidd avskiljas genom avstyckning för att utgöra en fastighet för sig eller sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel som för ändamålet avstyckas, dock att, där ägovidd som nu

¹ Senaste lydelse av 19 kap. 1 § se SFS 1931: 144, 21 kap. 43 och 68 §§ se SFS 1935: 233

sagts är avsedd att ingå i sammanläggning eller avstyckning skall ske under villkor att stamfastigheten sammanlägges med annan fastighet eller fastighetsdel, för avstyckningen tillika erfordras att sådan sammanläggning efter vad därom är särskilt stadgat må äga rum.

Avstyckning av — — — inom området.

Vid uppgörande — — — för avlopp.

Finner Konungens — — — lämnar tillstånd.

3 §.

Ägovidd, som avstyckas, skall till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet eller ock, där den skall sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel, bilda en fastighet gemensamt med denna. Ej må avstyckning ske sålunda, att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet eller, där den skall ingå i sammanläggning, bilda en fastighet gemensamt med den fastighet eller fastighetsdel, med vilken den skall sammanläggas.

I övrigt skall vid avstyckning iakttagas följande:

1. Fastighet, avsedd till jordbruk, skall innehålla åker, äng eller därtill odlingsbar mark samt, där ej nedan i denna paragraf annorlunda stadgas, lämpligt belägen skog för tillgodoseende av nödigt husbehov, i den mån tillgång till sådan finnes; och skall tillses att å fastighetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete ävensom, där så finnes önskvärt och lämpligen kan ske, att möjlighet finnes till jordbrukets förstärkning genom nyodling. Skall sammanläggning äga rum i samband med avstyckningen, må vid uppskattningen av behovet av olika ägoslag medräknas tillgång av motsvarande ägoslag å annan fastighet eller fastighetsdel, som skall ingå i sammanläggningen.

2. Avstyckning från jordbruksfastighet må ej äga rum med mindre det kan antagas, att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen eller, där sammanläggning skall äga rum, genom avstyckningen och sammanläggningen skulle uppstå, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten.

3. Är fråga om avstyckning från jordbruksfastighet, skall om tilldelning av skogsmark särskilt gälla,

a) att i ort med riklig skogstillgång, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, för drivande av självständigt jordbruk i allmänhet är erforderligt att inom fastighetens gränser finnes skog utöver husbehovet, avstyckning må ske allenast så, att en var i förrättningen ingående jordbruksfastighet i mån av tillgång erhåller sådan skog, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för jordbruket; dock att avvikelse från vad nu stadgats må göras beträffande viss fastighet, såfamt det är uppenbart, att den kan bestå såsom självständig

fastighet utan tillgång av skog utöver husbehovet, samt jordbrukets fördel av stödsskog icke därigenom minskas;

b) att i ort med ringa skogstillgång avstyckning må så verkställas, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet, såframt det för skogens bestånd prövas angeläget;

c) att i ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, är uppenbart att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark, ägolott må avskiljas utan eljest föreskriven tilldelning härav.

4. Vad under 1—3 stadgats skall ej utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av uppkommet behov av lägenheter för småbruk åt innehavare, som beräknas erhålla sin huvudsakliga bärning annorledes än av eget jordbruk, eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförligt ändamål; dock att i fråga om småbrukslägenhet skall tillses, att å lägenhetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete, där så lämpligen kan ske.

9 §.

Har ägovidd, som skall avstyckas, blivit till annan överläten, skall den därom upprättade avhandlingen införas i förrättningsprotokollet eller i styrkt avskrift biläggas detta. Är ägovidd, som avstyckas, eller stamfastigheten avsedd att ingå i sammanläggning, skall sådant i protokollet särskilt angivas.

11 §.

Till fastighet, som bildas genom avstyckning, må läggas högst tre skiften eller, där till stamfastigheten vid laga skifte utlagts flera än tre skiften, lika många skiften som tillhöra stamfastigheten, dock att, där avstyckningen avser mark, som är samfällad för flera fastigheter, skiftenas antal icke i något fall må överstiga tre. Vid avstyckning skall tillses, att ägovidd som avstyckas, så ock stamfastigheten, i den mån ägornas läge och beskaffenhet det medgiva erhåller regelbunden och för dess nyttjande lämplig form.

Skall sammanläggning äga rum i samband med avstyckningen, skall tillses, att antalet skiften, vari den för sammanläggning avsedda marken utlägges, och deras form ej må medföra hinder för sammanläggning efter vad därom är stadgat.

12 §.

Avstyckning skall — — — nödiga vägar.

Vid avstyckning skall bestämmas, om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i område, som vid lantmäteriförrättning avsatts för gemensamt ändamål, i äga, som eljest är samfällad för stamfastigheten och annan fastighet, eller i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten; dock må, därest i ägovidd, som avstyckas, ingår åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning, att fastigheten var-

der tjänlig till jordbruk, och avstyckningen ej sker för sådant ändamål varom i 3 § andra stycket under 4 sägs, bestämmelse ej meddelas, varigenom den avstyckade ägovidden uteslutes från rätt till delaktighet i allmänning eller därmed likställd samfällighet, utan skall vad av stamfastigheten tillkommande andel i sådan samfällighet kan skäligen anses belöpa å den avstyckade ägovidden tilläggas denna.

För de — — — sådan fastighet.

Avsättande av — — — fastighetens ägare.

26 §.

Område, som varit anslaget till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp, må avstyckas till särskild fastighet utan hinder därav, att avstyckningen icke överensstämmer med vad i 3 § första stycket andra punkten samt andra stycket under 1—3 är för avstyckning i allmänhet stadgat. I avseende å avstyckning av sådant område skola bestämmelserna i 4 och 11 samt 16—18 §§ icke heller tillämpas.

21 KAP.

42 §.

Då talan — — — mot förrättningen.

Avser mot — — — 43 § stadgas.

Finnes i — — — å förrättningen.

Har laga — — — från byggnadsnämnden.

Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, må fastställelse ej meddelas med mindre tillika gives förordnande om sammanläggningen.

43 §.

Hava besvär — — — stycket sägs.

Sedan handlingarna inkommit till ägodelningsdomaren, företage denne förrättningen till prövning, därvid vad i 42 § fjärde stycket sägs skall äga tillämpning. Där anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad samt, såvitt angår avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, förordnande tillika gives om sammanläggningen, meddele ägodelningsdomaren fastställelse å förrättningen, men eljest hänskjute han frågan till ägodelningsrätten samt utsatte, så snart lämpligen kan ske, tid och ort för målets handläggning. För ägodelningsrättens behandling av målet gälle i ty fall vad i 42 § tredje stycket sägs.

Utgöres förrättningen av sådan avstyckning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, utan att därvid fästs villkor att stamfastigheten skall ingå i sammanläggning, har överlantmätaren att företaga förrättningen till prövning samt, där anledning ej förekommer till annat än att förrättningen är lagligen beskaffad, meddela fastställelse därå. Har förrättningen, på sätt i 22 § andra stycket sägs, blivit medelst påskrift å protokollet godkänd, ut-

göre den omständigheten, att den för talan mot avstyckningsförrättning stadgade tid icke gått till ända, ej hinder för prövningens företagande. Förekommer anledning att förrättningen icke är lagligen beskaffad, hänskjute överlantmätaren frågan om fastställelse till ägodelningsrätten, skolande för sådant fall de i första stycket meddelade föreskrifter äga tillämpning.

68 §.

I mål — — — Konungens befallningshavande.

Är någon — — — är bestämt.

I mål — — — från byggnadsnämnden.

Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning eller under villkor att stamfastigheten ingår i sammanläggning, må Konungens befallningshavande meddela fastställelse å avstyckningen allenast under villkor att förordnande gives om sammanläggningen enligt vad därom är särskilt stadgat.

Beträffande klagan — — — är bestämd.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1937; dock att vad däri stadgats icke skall utgöra hinder för avstyckning, beträffande vilken utlåtande, varom i 19 kap. 16 § sägs, avgivits före lagens ikraftträdande.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1, 6 och 15 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336)
om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 1, 6 och 15 §§ lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Fastigheter å — — — å landet.

Vidare må — — — å landet.

Ej vare — — — mot sammanläggning.

Vad nu är sagt om rätt att låta fastighet ingå i sammanläggning skall äga motsvarande tillämpning å del därav, som i den ordning särskilt är stadgad för ändamålet avstyckas; skolande, där ej annorlunda stadgas, vad nedan sägs om fastighet i tillämpliga delar gälla om fastighetsdel, varom här är fråga.

Ändå att fastigheterna ej ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet, må med fastighet eller för ändamålet avstyckad del av fastighet sammanläggas från annan fastighet för ändamålet avstyckad del av beskaffenhet att ej kunna bestå såsom särskild fastighet, så ock fastighet, från vilken avstyckning skett under villkor att återstoden skall ingå i den sammanläggning, och som efter avstyckningen ej kan bestå såsom särskild fastighet.

Fastigheter, vilka — — — prövas föreligga.

6 §.

Fastigheter, vilkas — — — laga skifte.

Sammanläggning i — — — lag stadgas.

Sammanläggning, varom i 1 § femte stycket förmäles, må ej äga rum med mindre därigenom befordras en lämplig fastighetsindelning.

15 §.

Sedan ärendet — — — om sammanläggningen.

Har sökanden — — — ägodelningsrättens prövning.

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1936: 318, 15 § se SFS 1935: 240.

Huruledes, då fråga är om sammanläggning i samband med avstyckning, beslut i ärendet, där ansökningen bifalles, i vissa fall skall meddelas i sammanhang med fastställelse å avstyckningen, därom skils i 21 kap. 42 och 43 §§ i lagen om delning av jord å landet. Ankommer fastställelseprövningen å Konungens befallningshavande, må förordnande om sammanläggningen ej meddelas, förrän avstyckningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd på sätt i 21 kap. 68 § i nyssnämnda lag sägs.

Angående meddelat — — — i ärendet.

Ägodelningsdomaren åligger — — — angående sammanläggning.

Beträffande förfarandet — — — till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1937.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25)
om servitut.

Härigenom förordnas, dels att i lagen den 14 juni 1907 om servitut skall införas en ny paragraf, betecknad 7 a §, av följande innehåll, dels ock att 3 och 8 §§ samma lag¹ skola erhålla nedan angivna ändrade lydelse:

3 §.

Vad i 1 kap. 3—6 §§ lagen om nyttjanderätt till fast egendom är stadgat i fråga om nyttjanderätt skall beträffande servitut äga motsvarande tillämpning; dock att vad där stadgas angående verkan av överlåtelse av fastigheten eller av dess försäljning i den ordning utsökningslagen bestämmer eller av återköp enligt lagen om återköpsrätt till fast egendom icke skall äga tillämpning å servitut, som uppkommit vid laga skifte eller ägostyckning eller vid avstyckning av område som ej ingår i tomtindelning, ej heller å servitut, som tillkommit före den 1 januari 1876, eller å servitut, som avses i 7 a §.

7 a §.

Har servitut, som innefattar rättighet till skogsfång och mulbete eller andra av dessa rättigheter och som ej är till tiden begränsat, varit av ålder gällande eller tillkommit före den 1 januari 1928 genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet till vars förmån det gäller, vare medgivande av den fastighetens ägare, att servitutet må helt eller delvis upphöra, utan verkan med mindre medgivandet godkänts av domstol. Sådant godkännande må meddelas allenast:

1. om servitutet ersättes med annat servitut, som prövas medföra lika fördel för den fastighet till vars förmån det gäller;
2. om servitutet ersättes med äganderätt till område, som kan sammanläggas med den fastighet till vars förmån servitutet gäller, och som prövas svara mot den förmån servitutet innebär;
3. om eljest servitutets upphörande prövas vara av väsentlig betydelse för den fastighet som besväras av servitutet och till gagn för ortens näringsförhållanden, samt det är uppenbart att rätt, som tillkommer innehavare av

¹ Senaste lydelse av 3 § se SFS 1924: 390, 8 § se SFS 1936: 381.

fordran varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom åtgärden.

Har, enligt vad under 1 sagts, servitut ersatts med annat servitut, skall i fråga om det nya servitutet så anses, som om det tillkommit å samma tid och sätt som det förra. I fall, som avses under 2, må servitutet ej upphöra förr än sammanläggningen genomförts.

Om domstols beslut i fall, som avses under 1 och 2, skall genom dess föranstaltande så snart ske kan anteckning göras i fastighets- eller inteckningsboken.

8 §.

Vad i 4, 5, 5 a, 7 och 7 a §§ stadgas angående begränsning, förflyttning, förändring och upphörande av servitut skall lända till efterrättelse, ändå att vid upplåtelsen annat förbehåll skett.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1937.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 55 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875
(nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

Härigenom förordnas, att 55 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom¹ skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vad i 44 och 45 §§ är stadgat angående inteckning för nyttjanderätt skall äga motsvarande tillämpning i fråga om inteckning för servitut; dock att, där inteckning beviljats för servitut, som innefattar rättighet för all framtid till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, och som tillkommit före den 1 januari 1928 genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gäller, inteckningen ej må dödas, med mindre det visas att servitutet upphört.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1937.

---

¹ Senaste lydelse se SFS 1912: 213; jfr SFS 1934: 254.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *vissa ändringar i jorddelningslagen m. m.*

Föredraganden anför:

»Gällande jorddelningslagstiftning innefattar åtskilliga bestämmelser, vilka åsyfta att förhindra en olämplig fastighetsbildning. Vad särskilt angår rätten till avstyckning — varom stadgas i 19 kap. jorddelningslagen — är denna underkastad inskränkningar med hänsyn såväl till beskaffenheten av de särskilda fastigheter, vilka äro avsedda att bildas genom åtgärden, som ock till den därigenom uppkommande fastighetsindelningens inverkan på näringsförhållandena. Alltsedan lagstiftningens tillkomst år 1926 ha vid upprepade tillfällen statsmakternas förnyade uppmärksamhet riktats på dessa stadganden och framställningar gjorts om revision av dem, bland annat i syfte att vid avstyckning bättre tillgodose jordbruksnäringens krav.

Sedan riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 mars 1933 (nr 106) anhållit om utredning, huruvida och i vad mån tillämpningen av 19 kap. 3 § jorddelningslagen jämte därmed sammanhängande lagrum varit gynnsam för bildande av bärkraftiga jordbruksfastigheter — vid vilken utredning särskilt avseende borde fästas å verkningarna av gällande praxis i fråga om tilldelning av erforderliga ägoslag — uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 28 augusti 1933 åt den jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 december 1930 tillsatta sociala jordutredningen att verkställa den begärda utredningen.

Sociala jordutredningen har den 12 juni 1936 avlämnat betänkande med förslag till revision av lagstiftningen angående avstyckning m. m. (statens off. utredn. 1936: 26), innefattande av motiv åtföljda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 1, 3 och 11 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut; samt

3) lag om tillägg till förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

Dessa lagförslag torde få såsom *bilaga A* fogas vid statsrådsprotokollet.

Utlåtanden över betänkandet ha, efter remiss, avgivits av lantmäteristyrelsen, statens egnahemsstyrelse, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, statens jordnämnd och länsstyrelserna ävensom av Sveriges skogsägareförbund och skogsägareföreningarnas riksförbund. Med dessa utlåtanden ha tillika inkommit yttranden av överlantmätarna, hushållningssällskapens egnahemsnämnder, skogsvårdsstyrelserna och jordbrukskommissionerna i riket. Slutligen har föreningen Västra Sveriges skogsmän till Kungl. Maj:t inkommit med en skrivelse i ärendet.

Ärendet har därefter varit föremål för överbärande inom justitiedepartementet. I anslutning härtill har behandlats ett i annan ordning väckt förslag om ändring av de i lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet meddelade bestämmelserna angående sammanläggning av delar av olika primära skifteslag, vilken fråga äger visst samband med den förut nämnda.

Jag anhåller nu att få lämna en sammanfattande redogörelse för förslagen och de däröver avgivna yttrandena.

A. Ändrade bestämmelser om avstyckning.

Gällande allmänna bestämmelser angående avstyckning återfinnas i *19 kap. jorddelningslagen*. Enligt det grundläggande stadgandet i *1 §* må, i den ordning och under de villkor i nämnda kapitel omförmälas, från fastighet viss till gränserna bestämd ägovidd avskiljas genom avstyckning för att utgöra en fastighet för sig eller för att sammanläggas med annan fastighet. Om vad i materiellt hänseende därvid skall iakttagas stadgas i *3 §*. I denna paragrafs *första stycke* meddelas föreskrifter angående beskaffenheten av ägovidd som skall avstyckas: sådan ägovidd skall, med hänsyn till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt ävensom till eljest föreliggande förhållanden, lämpligen kunna antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet eller ock, om den skall sammanläggas med annan fastighet, bilda en fastighet gemensamt med denna. Enligt *andra stycket* får avstyckning ej ske sålunda, att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet. I fråga om avstyckning från jordbruksfastighet innehåller *tredje stycket* den särskilda bestämmelsen, att sådan avstyckning ej får äga rum med mindre det kan antagas att den fastighetsindelning som skulle uppstå genom avstyckningen, respektive genom avstyckningen och sammanläggningen, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för

jordbruksnäringen i orten. Särskilda föreskrifter finnas vidare upptagna i *fjärde stycket* för sådana fall då till fastighet, varifrån avstyckning skall ske, hör skogsmark. Avstyckningen får då ej ske på sådant sätt att icke såväl stamfastigheten som avstyckad del — envar såframt däri ingår åker, äng eller därtill odlingsbar mark av den omfattning att fastigheten blir *tjänlig* till jordbruk — i mån av tillgång erhåller för dess nyttjande erforderlig skog; är fråga om avstyckning för sammanläggning, skall vid beräkningen härav hänsyn tagas även till skogstillgången å den fastighet varmed den avstyckade delen är avsedd att sammanläggas. I ort med ringa skogstillgång kan emellertid hela skogsmarken tilldelas en i förrättningen ingående jordbruksfastighet, om så prövas angeläget för skogens bestånd eller eljest skäl därtill äro. Enligt *sista (femte) stycket* gäller såsom undantag från de nu återgivna bestämmelserna, att vad i tredje och fjärde styckena stadgas ej skall utgöra hinder för avstyckning av mark för att tillgodose behov av mindre lägenheter eller för att bereda plats för industriell anläggning eller därmed jämförligt ändamål.

Sociala jordutredningens förslag.

I betänkandet har föreslagits en fullständig omarbetning av 19 kap. 3 § ävensom ett par därav föranledda, huvudsakligen formella jämkningar i 1 § och 11 § andra stycket samma kapitel.

I sin motivering till dessa lagändringar har sociala jordutredningen inledningsvis uttalat, att den omfattande undersökning som verkstälts otvivelaktigt givit vid handen, att myndigheterna på ett i stort sett tillfredsställande sätt handhaft tillämpningen av bestämmelserna om avstyckning. Av undersökningen har sociala jordutredningen vidare funnit framgå, att i fråga om jorddelningslagens tillämpning en bestämd praxis numera utbildat sig hos de myndigheter som fått lagens tillämpning sig anförtrodd, samt att dessa myndigheter ägnade en livlig uppmärksamhet åt de frågor som sammanhänge med nybildning av fastigheter genom avstyckning. Angående riktlinjerna för en lagstiftning på området anföres härefter i betänkandet:

Fordringarna på ett jordbruks bärkraft måste ställas olika i olika delar av landet. Detaljerade bestämmelser om storlek och ägosammansättning, tillämpliga på hela landet, kunna därför aldrig uppställas. Den nuvarande lagen förutsätter för sin rätta tillämpning individuell prövning i varje särskilt fall och denna princip torde vara ofrånkomlig. De av naturen betingade förutsättningarna för fastighetsbildning sätta med nödvändighet sin prägel på avstyckningsverksamheten. Någon ändring av de olika orternas fastighetstyper kan givetvis ej komma i fråga. Strävandena måste i stället gå ut på att inom den av naturen själv utstakade ramen göra nybildade fastigheter så lämpliga för sitt ekonomiska ändamål, som förhållandena medgiva. Det torde ligga i sakens natur, att en verksamhet, som strävar till detta mål, icke kan bindas av alltför snävt tillskurna lagbestämmelser. Förhållandena skifta från fall till fall, och ett lyckligt resultat kan icke vinnas med mindre än att vederbörande skiftesmyndigheter hava frihet att i en-

lighet med lagens anda och mening handla så som förhållandena i det särskilda fallet kräva.

Vidare uttalas, att — även om den gångna tidens erfarenhet givit vid handen, att de ifrågavarande bestämmelserna i huvudsak varit lämpliga för bildande av bärkraftiga jordbrukslägenheter och att de med stöd av 1926 års jorddelningslag bildade jordbrukslägenheterna blivit så långt görligt varit efter ortens förhållanden försedda med erforderliga ägoslag — den verkställda utredningen dock blottat brister i lagstiftningen, vilka visade att lagen i vissa hänseenden vore i behov av jämkning. Härutinnan anföres i betänkandet, att det befunnits lämpligt att tydligare i lagtexten angiva att det för bärkraften av ett jordbruk, särskilt då fråga vore om mindre jordbrukslägenheter, vore önskvärt att utvecklingsmöjligheter funnes och att följaktligen odlingsmark borde tilldelas såvitt ske kunde, att av utredningen framgått att den för ett jordbruks bärkraft synnerligen viktiga betesfrågan icke alltid vunnit tillbörligt beaktande, samt att behov framträtt att på annat sätt än för närvarande vore fallet utforma bestämmelserna om skogstilldelning vid avstyckning.

19 kap. 3 § jorddelningslagen har för bättre överskådlighets vinnande föreslagits uppdelad i tre moment.

1 mom. Såsom *huvudstadgande* har paragrafens nuvarande första stycke upptagits i det närmaste oförändrat. Avfattningen har emellertid jämkats i syfte att därav skall uttryckligen framgå, att avstyckning av två eller flera fastighetsdelar för sammanläggning med varandra är tillåten. (Härmed sammanhänga ock de nyss omnämnda ändringarna i 1 och 11 §§.) — Utöver huvudstadgandet ha i 1 mom. under fyra punkter föreslagits vissa särskilda regler att iakttagas vid avstyckning.

I *punkt 1* stadgas sålunda att fastighet, avsedd till jordbruk, skall innehålla odlad jord eller odlingsmark samt för dess nyttjande till jordbruksändamål erforderlig lämpligt belägen skog, i den mån tillgång till sådan finnes, samt att det skall tillses att å fastighetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete. Vidare bör, där så är erforderligt och lämpligen kan ske, tillses att möjlighet finnes till jordbrukets förstärkning genom nyodling.

Dessa bestämmelser sakna motsvarighet enligt paragrafens nuvarande lydelse. Avsikten med deras införande har sociala jordutredningen förklarat vara att framhålla, att fastighet för jordbruksändamål skall ha en sådan allsidig sammansättning och en sådan ägoarrondering, att fastigheten med hänsyn till användningen och under iakttagande av de olika betingelserna för jordbruk, som finnas inom olika delar av landet, kan antagas ha förutsättningar att bestå och utvecklas. Härom anföres i betänkandet, att från myndigheterna framförts en rätt allmän önskan att grunderna för fastighetsbildningen skulle tydligare angivas i lagtexten, men att det syntes sociala jordutredningen icke vara möjligt att där införa särskilda arealbestämmelser i fråga om avstyckad fastighet. I detta sammanhang har sociala jordutredningen även framhållit vikten av att vid avstyckning tillse, att nybildade

jordbruksfastigheter i fråga om de olika ägoslagen tilltagas så att de kunna bereda innehavaren och hans familj bärning och sysselsättning. I motiveringen yttras härefter bland annat:

Med hänsyn till den framträdande plats, som frågan om skogstilldelning för närvarande intager, har tillgode-seende av betesbehovet och möjligheterna till jordbrukets utveckling genom nyodling kommit i skymundan. — — — Särskilt inom de län, där fri betesgång på skogen ännu tillämpas, torde man inom den närmaste tiden måhända icke kunna påräkna något intresse för betesmarkstilldelning vid avstyckning. Då man emellertid kan vara berättigad att utgå ifrån att skogsbetet så småningom i stor utsträckning kommer att försvinna, framstår med nödvändighet vikten av att man redan nu vid fastighetsbildningen har sin uppmärksamhet riktad på betydelsen av att tillse, att de avstyckade fastigheterna inom sina gränser erhålla sådan mark, varå bete utan alltför stora kostnader kan anordnas. Främst avses härvid betesäng eller skogsmark, som kan beredas till bete, men i brist på sådan betesproducerande mark måste tillses att arealen odlad jord eller odlingsmark tilltages så stor, att en del av densamma kan utläggas till kulturbete. — — — Den av sociala jordutredningen verkställda utredningen har tydligt visat, att möjligheten att tillägga en nybildad fastighet odlingsbar mark icke alltid är tillfinnandes. I stora delar av riket är all mark, som med ekonomisk fördel kan uppodlas, redan lagd under plog. Det torde huvudsakligen vara i de norrländska länen, som odlingsbar mark förekommer i någon större utsträckning. Där odlingsmöjligheter föreligga, kan det uppenbarligen vara av största vikt för ett jordbruks framtida bärighet och utveckling att vid fastighetsbildningen dessa möjligheter tillvaratas. Av uttalanden till sociala jordutredningen framgår, att lagstiftningen icke ansetts tillräckligt vägledande härutinnan. — — —

I lagförslaget har uttryckligen angivits, att en jordbruksfastighet kan bildas ej blott av åker och äng, utan jämväl av odlingsmark. Det torde böra framhållas, att då mark vid avstyckning upptages som odlingsmark, det givetvis är av stor vikt, att såsom sådan icke upptages annan mark än den som uppfyller betingelserna för odlingsmark enligt 11 kap. 1 § jorddelningslagen samt kungl. kungörelsen den 25 november 1927 (nr 417) med föreskrifter om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas, om ägors gradering och uppskattning, ägobeskrivning, hävdeförteckning, delningsbeskrivning samt om beräkning av vissa ersättningar mellan skiftesdelägare.

I *punkt 2* har föreslagits bestämmelse därom att, då fråga är om avstyckning av mark för sammanläggning med annan fastighet eller del därav, vid uppskattningen av behovet av olika ägoslag må medräknas tillgång av motsvarande ägoslag å den fastighet eller fastighetsdel, varmed den avstyckade delen är avsedd att sammanläggas.

Stadgandet saknar motsvarighet i gällande lag men innebär, enligt vad i betänkandet uttalas, icke någon ändring i bestämmelserna utan allenast ett förtydligande därav. Efter framhållande, att ordalagen i paragrafens första stycke uppenbarligen måste så förstås att den genom sammanläggningen uppkommande fastigheten skall uppfylla villkoren för en fullständig fastighet, anföres till närmare utveckling härav:

Det bör således icke vara tillåtet att genom avstyckning av en mera betydande ägovidd och dennas sammanläggning med exempelvis en bostadslägenhet eller arbetarsmåbrukslägenhet bilda en jordbruksfastighet, som icke

uppfyller lagens krav på fullständighet. Däremot kan det givetvis förekomma fall då för visst ändamål, t. ex. rätning av ägo gränser eller önskvärd komplettering av visst ägoslag, avstyckning kan medgivas av ägovidd för sammanläggning med en tidigare bildad men ofullständig fastighet, även om denna senare efter kompletteringen icke i alla hänseenden uppfyller lagens fordran på fullständighet. Den har i varje fall blivit ur fastighetsbildnings-synpunkt bättre än den var före åtgärdens vidtagande. Ej heller torde hinder böra möta mot att exempelvis avstycka ett mindre skogsområde för sammanläggning med en bostadslägenhet, om skäl för sådan åtgärd föreligga.

I *punkt 3* återfinnes stadgandet i nuvarande andra stycket med ett tillägg, vilket bereder möjlighet till avstyckning under förutsättning att stamfastigheten, där den skall sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel, kan bilda en fastighet gemensamt med denna. — *Punkt 4* är lika lydande med nuvarande tredje stycket.

2 m. o. m. upptager särskilda bestämmelser om skogstilldelning vid avstyckning från jordbruksfastighet och utgör alltså en motsvarighet till fjärde stycket enligt paragrafens gällande lydelse. I sin motivering framhåller sociala jordutredningen till en början, hurusom lämpligheten av att vid avstyckning föreskriva obligatorisk tilldelning av skog alltid varit föremål för delade meningar samt att motsättningarna på senare tider väsentligen skärpts. Efter erinran om att lagens uttryck 'erforderlig skog' i praktiken i allmänhet tolkats så, att därmed avsåges s. k. husbehovsskog, anföres i betänkandet vidare, att under den verkställda undersökningen vitt skilda uppfattningar rörande vikten och värdet av skogstilldelning till mindre jordbrukslägenheter framträtt. Vid övervägande av spörsmålet har sociala jordutredningen kommit till den uppfattningen, att den nu gällande lagens krav på skogstilldelning borde i princip bibehållas, men att vissa jämkningar i bestämmelserna vore påkallade. — Momentet är uppdelat i tre punkter, innefattande särskilda regler för orter med olika skogstillgång och näringsförhållanden i övrigt.

Punkt 1 avser ort med riklig skogstillgång, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, för drivande av självständigt jordbruk är erforderligt att inom fastighetens gränser finnes skog av sådan omfattning att den kan utgöra varaktigt stöd för jordbruket (stödskog). Där skall, enligt förslaget, avstyckning få ske endast på sådant sätt att jordbrukets fördel av stödskog icke minskas.

Stadgandet är nytt. I motiveringen understrykes att det för vissa delar av landet, särskilt den norrländska skogsbygden, vore ett både socialt och jordbrukspolitiskt intresse att den stödskog som funnes kvar för jordbruket icke avskildes därifrån. Rörande tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen heter det i betänkandet:

Avstyckning från en jordbruksfastighet med stödskog får sålunda endast ske på sådant sätt att tillräcklig stödskog antingen bibehålles vid stamfastigheten eller, om huvuddelen av inägojorden avstyckas, tilldelas avstyckningen. Det bör sålunda icke vara tillåtet att exempelvis avstycka inägojorden jämte erforderlig husbehovsskog och såsom stamfastighet bibehålla

huvuddelen av skogsmarken. Däremot bör det vara tillåtet att från en fastighet med stödskog avstycka en lägenhet med allenast husbehovsskogstildelning under förutsättning att vid stamfastigheten bibehålles så stor myckenhet stödskog, som i orten anses erforderlig. Huvudvikten bör läggas därpå, att den fördel, ett bestående jordbruk har av stödskog, icke bör få minskas genom jorddelning.

I *punkt 2* har upptagits det i sista punkten av nuvarande fjärde stycket meddelade stadgandet om befrielse från skogstilldelningstvånget i ort med ringa skogstillgång. Undantagsregeln skall dock enligt förslaget bliva tillämplig endast där så prövas angeläget för skogens bestånd. Denna avvikelse från gällande rätt motiveras av en under *punkt 3* föreslagen ny bestämmelse, avseende ort där det med hänsyn till näringsförhållandena, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, är uppenbart att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark. I sådan ort skall ägolott få avskiljas utan eljest erforderlig tilldelning därav. Till närmare utveckling av sistnämnda stadgandes innebörd anför sociala jordutredningen:

I *punkt 3* av 2 momentet föreslås lättnader beträffande skogstilldelningstvånget för sådana orter med gynnsamma avsättningsförhållanden, där näringslivet är så specialiserat, att mjölkproduktion, spannmålsodling, djuruppfödning och trädgårdsskötsel m. m. utgöra jordbrukens huvudsakliga produktionsgrenar, under det att tillgången på egen mark av skogsprodukter icke är erforderlig för jordbrukets bärighet. — — — Bakom denna ståndpunkt ligger samma tanke som föranledde lagstiftaren att föreskriva, att man i orter med jämförelsevis ringa skogstillgång icke skulle genom alltför stränga bestämmelser om skogstilldelning omöjliggöra önskvärda upplåtelse av jordbruk. Dessa förhållanden äro givetvis att finna huvudsakligen i södra och mellersta Sveriges jordbruksbygder, under det att sådana näringsförhållanden endast i undantagsfall kunna beräknas förekomma i Norrland. Sociala jordutredningen föreslår, att bestämmelsen skall hava den lydelsen att i omnämnda fall 'ägolott må avskiljas utan *eljest erforderlig tilldelning*' av skogsmark. Härmed avses, att ett avstående från det generella kravet på husbehovsskog icke medför, att styckningslinjerna få dragas utmed gränserna för den odlade jorden så att icke någon som helst skogsmark medföljer. I stället bör tillses, att annans skogsmark icke gränsar omedelbart intill den odlade jorden.

3 m o m. innefattar vissa undantag från förut i paragrafen medelade regler. Sålunda skola bestämmelserna i 1 mom. punkterna 1 och 4 samt i 2 mom. ej utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av uppkommet behov av lägenheter för småbruk åt innehavare, som beräknas erhålla sin huvudsakliga bärning av annan näring än jordbruksverksamhet, eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförligt ändamål. I fråga om småbrukslägenheter skall dock tillses att å sådan lägenhets mark, där så lämpligen kan ske, i mån av behov kan erhållas tillgång till bete.

Vad här föreslagits överensstämmer i huvudsak med nuvarande sista stycket av 3 §. I betänkandet anföres, att den gällande lydelsen ansetts icke tillräckligt betona bestämmelsens innebörd av undantag från vissa av de stadgade materiella förutsättningarna för fastighetsbildning genom avstyckning. Avstyckning

på förlag för att möta ett eventuellt uppkommande behov av smålägenheter har sociala jordutredningen ansett icke böra tillåtas, då stora olägenheter syntes kunna uppkomma därigenom. Även har funnits erforderligt att något tydligare än i nuvarande lag definiera vilka lägenheter som avsåges med ifrågavarande undantag. Slutligen har sociala jordutredningen understrukit betesfrågans betydelse för dessa små lägenheter, å vilka kreatursskötseln, i den mån den kunde drivas där, utgjorde den viktigaste försörjningskällan.

Yttranden.

De hörda myndigheterna och sammanslutningarna ha i allmänhet tillstyrkt förslaget i nu förevarande del eller lämnat det utan erinran i sak; de anmärkningar som framställts hänföra sig mestadels till förslagets detaljer. Endast i ett fåtal utlåtanden, för vilka redogörelse skall lämnas i det följande, har en mera avvisande ståndpunkt intagits.

I åtskilliga fall har behovet av nya bestämmelser understrukits och såsom allmänt omdöme uttalats, att förslaget syntes vara betingat av vunna erfarenheter samt väl avvägt och ägnat att tillgodose det avsedda syftet att främja en med hänsyn till de växlande lokala förhållandena lämplig jorddelning. *Lantmäteristyrelsen* har — under framhållande att förslaget framför allt ginge ut på ett starkare betonande och ett preciserande av de krav vilka borde ställas på en jordbruksfastighet som tillkomme genom avstyckning, för att den skulle bliva fullt lämplig och ändamålsenlig — förklarat sig helt ansluta sig till de principer, från vilka förslaget utginge, samt anse att förslaget i huvudsak innebure betydelsefulla och välbehövliga jämkningar och förbättringar i lagen. *Statens egnahemsstyrelse* har funnit förslaget på tillfredsställande sätt tillgodose önskemålen, att jorddelningen måtte främja uppkomsten av självständiga jordbruk, varå innehavaren kunde erhålla sin fulla bärgning och sysselsättning, samt att väl avvägd tilldelning av olika markslag måtte ske. *Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* be-tecknar förslaget såsom i stort sett ändamålsenligt; dess genomförande borde enligt centralrådets mening möjliggöra en smidigare anpassning till omständigheterna i varje särskilt fall med hänsynstagande jämväl till de i olika orter genomsnittligt rådande förhållandena, ehuru väl i fråga om de föreslagna reglerna för skogstilldelning olika meningar kunde göras gällande. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* har anfört, att de föreslagna bestämmelserna syntes grunda sig på riktiga principer i fråga om fastighetsbildningens reglering samt tillika lämna förrättningsmännen erforderlig frihet att lämpa fastighetsbildningen efter behovet och möjligheterna i det särskilda fallet.

Mot förslaget i dess helhet ha i huvudsak följande uttalanden förekommit. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har, i likhet med *jordbrukskommissionen i norra Kalmar län*, funnit de nuvarande bestämmelserna i ämnet tillfredsställande och följaktligen någon ändring därav i huvudsak icke påkallad. *Egnahemsnämnden i Jämtlands län* har anmärkt att det syntes väl tidigt att nu ånyo företaga en lagändring, innan man vunnit tillräcklig erfarenhet om de

gällande bestämmelsernas verkningar. *Överlantmätaren i Hallands län* har uttryckt tvivel om att lagändringen komme att fylla sitt syfte och i detta sammanhang anført, att en tillfredsställande jorddelning icke vunnes enbart genom materiella föreskrifter om huru jordbruksfastigheter borde sammansättas av olika ägoslag; uppenbarligen måste uppmärksamhet också ägnas frågan, huruvida garantier funnes för att givna materiella bestämmelser bleve rätt tillämpade. Enligt *överlantmätarens* mening kunde för närvarande lätt ett avgörande inflytande på avstyckningsförrättningar utövas av sakägarna och lagens föreskrifter därigenom bliva ineffektiva, något som synetes motivera en undersökning av de organisatoriska förhållandena på området. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* har ställt sig i princip avvisande mot våra dagars jordlagstiftning då denna, enligt vad länsstyrelsen uttalat, satte en för länge sedan övergiven naturahushållning som önskemål för varje nybildad jordbruksenhet. *Sveriges skogsägareförbund* slutligen har väl förklarat sig till fullo inse betydelsen av att nya jordbruksfastigheter, som uppstode vid den i snabb takt pågående jorddelningen, bleve försedda med ägor av skilda slag i den omfattning att fastigheterna lämpligen kunde brukas och bestå såsom självständiga enheter. Emellertid har förbundet även velat påpeka, att det kunde ligga en viss fara i att detta självförsörjningskrav drevs för långt: i den mån kraven på avstyckningarnas areal av vissa ägoslag stegrades, innebure avstyckningen ofta ökad olägenhet för säljaren så att dennes benägenhet att sälja minskades, samtidigt som styckningslotternas pris fördrades och köparens möjligheter att genomföra förvärvet därigenom minskades. Under framhållande att lagstiftningen ej finge så helt inriktas på att skapa garantier för de nya fastigheternas bestånd, att den därmed förhindrade dem att överhuvud taget uppstå, har förbundet förklarat sig från dessa utgångspunkter ha erinringar att göra mot förslaget. *Föreningen Västra Sveriges skogsmän* har funnit förslaget i vissa delar innefatta en icke önskvärd skärpning av lagstiftningen i ämnet.

I fråga om bestämmelsernas närmare utformning innehålla remissvaren en mångfald uttalanden, hänförande sig till förslagets särskilda delar.

19 k a p. 3 §.

1 m o m. I anslutning till momentets *huvudstadgande* ha framställts önskemål om lättnad i det redan enligt gällande rätt såsom villkor för avstyckning uppställda kravet på att den ifrågavarande ägovidden skall ingå i sammanläggning, om den ej kan utgöra fastighet för sig. Sålunda har *överlantmätaren i Örebro län* förordat att, utan avvaktan å en eventuell revision av sammanläggningslagen, nämnda villkor förklaras icke skola gälla, då påvisade hinder för sammanläggning äro av sådan beskaffenhet att de ej utan oskäligen kostnader eller inom rimlig tid kunna undanröjas. Liknande mening har uttalats av *överlantmätaren i Gävleborgs län*.

Punkt 1. De här upptagna bestämmelserna ha givit anledning till ganska skiftande omdömen, vilka emellertid i allmänhet gå i tillstyrkande riktning. Den i lagtexten gjorda uppräkningsen av ägoslag, vilka böra ingå i en jordbruksfastighet av normal sammansättning, har syns *överlantmätaren i*

Örebro län komma att bliva till stor hjälp för förrättningsmännen, då det gällde att mot sakägares ensidiga uppfattning söka åstadkomma den bästa möjliga jordbruksfastigheten av tillgängliga ägoslag. Även *länsstyrelsen i Stockholms län* har funnit de uppställda kraven på en allsidigare sammansättning av jordbruksfastigheterna med hänsyn till däri ingående ägoslag synnerligen välmotiverade. Vad punkten innehåller om tilldelning av betesmark har mottagits med tillfredsställelse på skilda håll, liksom även den ifrågasatta särskilda föreskriften angående beredande av möjlighet till nyodling vunnit anslutning i åtskilliga utlåtanden. *Lantbruksstyrelsen* har sålunda förklarat sig tillstyrka förslaget i dessa delar, då de uppställda kraven syftade till att fullständiga vid avstyckning uppkommet jordbruk och öka dess besuttenhet samt det därför måste ligga i jordbrukets intresse att förslaget genomfördes. *Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* har understrukt lämpligheten av att vid avstyckning tillse att å fastighetens mark erhöles tillgång till bete, särskilt ur den synpunkten att det för strävandena inom lantushållningen att söka åstadkomma ett successivt upphörande av skogsbetet vore av stor vikt, att i beteshänseende ofullständiga fastigheter ej längre finge bildas. *Lantmäteristyrelsen* har ansett stadgandet om betesmarkstilldelning vara av mycket stor vikt och funnit den föreslagna lagtexten i denna del lämpligt avfattad.

Mot den föreslagna avfattningen av punkt 1 har *överbantmätaren i Södermanlands län* anmärkt, att däri borde starkare än som skett betonas vikten av att jordbruksfastighet i avseende på sin storlek i mån av tillgång på jord gjordes bärkraftigt; liknande synpunkt har anlagts av *egnaheimsnämnden* i samma län. I vissa yttranden har framhållits, hurusom det ej alltid vore möjligt att upprätthålla kraven på bete, odlingsmark och husbehovsskog. *Överbantmätaren i Västerbottens län* har ansett det böra på något sätt komma till uttryck i lagtexten, att en viss myckenhet åker och äng eller odlingsmark erfordrades för att en fastighet skulle kunna betecknas såsom jordbruksfastighet. Av *överbantmätaren i Kalmar län* har påkallats en omredigering av punkten i vad anginge tilldelning av skog, så att av ordalydelsen tydligt framginge att avstyckat område, i mån av tillgång, skulle erhålla så mycket skogsmark att det i fråga om åtminstone husbehovsvirke bleve självförsörjande. Å andra sidan har *föreningen Västra Sveriges skogsmän* förklarat sig anse, att kravet på husbehovsskog vore ägnat att omöjliggöra eljest önskvärda försäljningar av torplägenheter.

Vad särskilt angår bestämmelsen om betesmark ha, bland andra, *länsstyrelsen i Älvsborgs län* och *Sveriges skogsägareförbund* yppat vissa betänkligheter mot att på sätt som föreslagits fordra tilldelning av detta ägoslag. Länsstyrelsen har i stället förordat en sådan formulering, att önskemålet om tilldelning ej kunde tydas som ett ofrånkomligt krav, under det förbundet — med erkännande av riktigheten i sociala jordutredningens principiella inställning i frågan — ansett att någon bestämmelse i förevarande hänseende ej borde införas i lagtexten. Enligt vad förbundet befarade kunde ett dylikt stadgande föranleda de myndigheter som hade dess tillämp-

ning om hand att i onödan utvidga och fördyra styckningslotterna. Föreskriften har ock synts förbundet leda till en skärpning av kravet på tilldelning av skog och därigenom ägnad att bryta den numera stadgade praxis, att lägenheter med viss mindre areal odlad jord finge avstyckas utan skogstilldelning, en utveckling som enligt förbundets mening komme att verka väsentligt återhållande på bildandet av mindre, självständiga jordbruk, ej minst arbetarsmåbruk. *Överlantmätaren i Jämtlands län* har likaledes ansett, att införandet av särskild föreskrift om tilldelning av betesmark icke vore av behovet påkallat; i allt fall borde tilldelning därav ej krävas i andra fall än där så lämpligen kunde ske. En dylik inskränkning har förordats jämväl av *överlantmätarna i Östergötlands och Gotlands län*, vilka ock, i likhet med *vissa egnahemsnämnder*, anmärkt att fordran på mark för betesändamål borde göras beroende ej blott av behovet utan även av tillgången på dylik mark. Även *överlantmätaren i Hallands län* har funnit ifrågavarande bestämmelse väl sträng. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har uttalat, att bestämmelserna om betesmarkstilldelning i nu förevarande punkt och i det föreslagna 3 mom. syntes kunna framkalla olika tolkningar och därigenom svårigheter i tillämpningen. Då avsikten synts länsstyrelsen vara att hänsyn skulle tagas såväl till ortens naturliga förutsättningar — betning å inägor, å skogsmark eller å kulturbeten — som till den speciella näringsgren för vilken fastigheten vore avsedd att stadigvarande brukas, men dessa olika synpunkter knappast kunde anses tillräckligt angivna i lagtexten, har länsstyrelsen funnit ett förtydligande av tankegången härutinnan önskvärt. Ett klarläggande av begreppet bete påkallas även av *överlantmätaren i Kronobergs län*.

Den föreslagna bestämmelsen om särskild tilldelning av odlingsmark har gjorts till föremål för kritik av *länsstyrelsen i Älvsborgs län* och *skogsgäreförbundet* på huvudsakligen enahanda grunder som av dem åberopats mot stadgandet angående betesmarkstilldelning. *Överlantmätaren i Gotlands län* har anført, att behovet av möjlighet till jordbrukets förstärkning genom nyodling borde vara tillgodosett genom tilldelning av åker eller odlingsmark i den omfattning som i varje särskilt fall ansåges tillfyllest, samt att det även kunde vara olämpligt att tilldela en nybildad fastighet förstärkning i odlingsbar mark, som kanske aldrig bleve odlad; stadgandet borde därför enligt *överlantmätarens* mening utgå eller åtminstone omredigeras. *Lantmästeristyrelsen* har instämt i denna anmärkning och — under framhållande att, därest det vore erforderligt att ett visst jordbruk förstärktes, tydligen ett ofullständigt jordbruk bildats i strid mot övriga bestämmelser — funnit tilldelning av odlingsmark i allt fall böra krävas endast i fall där så vore önskvärt och lämpligen kunde ske.

Punkt 2. Mot det materiella innehållet av förslaget i denna del har ej framställts någon erinran, men *överlantmätaren i Jämtlands län* har funnit stadgandet vara självklart efter de föreskrifter som förut meddelats.

Punkt 3. Jämväl detta stadgande synes *överlantmätaren i Jämtlands län* anse obehövt. *Överlantmätaren i Gotlands län* har, med hänsyn till före-

komsten av fastigheter som i ostyckat skick ej kunde betraktas såsom självständiga fastigheter — exempelvis fastigheter på Gotland med uteslutande myrjord — men från vilka kunde tänkas avstyckas småbruk, bostadslägenheter eller dylika för sig bestående fastigheter enligt det föreslagna 3 mom., förordat att det för rätt till avstyckning skulle anses tillräckligt att stamfastigheten efter styckningen kunde brukas på sätt som skett dessförinnan. *Lantmäteristyrelsen* har, med instämmande i en av *överlantmätaren i Kalmar län* framställd anmärkning, påkallat ett uttryckligt lagstadgande till förhindrande jämväl av att stamfastigheten efter avstyckning erhöles olämplig form.

2 mom. Beträffande här föreslagna bestämmelser angående skogstilldelning gå meningarna ganska starkt isär. Särskilt gäller detta om de i punkt 1 upptagna reglerna rörande stödskog. Såsom av det förut sagda framgår innefattar emellertid flertalet av de avgivna utlåtandena ett godkännande av förslaget även i dessa delar. Från olika håll har anförts, att den nya avfattningen syntes medgiva en smidigare tillämpning än den nu gällande *Länsstyrelsen i Uppsala län* — som enligt vad redan nämnts ansett ändring av paragrafen i huvudsak icke påkallad — har förklarat sig icke ha något att erinra mot det i 2 mom. innefattade förtydligandet av föreskrifterna om skogstilldelning och särskilt uttalat sin anslutning till att i lagen mera uttryckligt än hittills hänsyn toges till förhållandena på olika orter i landet. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* har funnit förslaget i förevarande del innebära en påtaglig och behövlig förbättring, då därigenom ett smidigare och mera praktiskt utnyttjande av avstyckningsförfarandet möjliggjordes; ur skogsvårdssynpunkt har länsstyrelsen ansett det tillfredsställande, att skogsmarken såvitt möjligt behölles under rationell vård i mera samlade områden och icke alltför starkt uppdelades på smålotter. Liknande åsikt har uttalats av *skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län*. Ur jordbrukets synpunkt, å andra sidan, har *lantbruksstyrelsen* funnit någon befogad erinran ej gärna kunna göras mot bestämmelserna i 2 mom.

Punkt 1. De myndigheter som anslutit sig till den föreslagna bestämmelsen om stödskog ha i allmänhet ej närmare motiverat sitt ställningstagande. *Lantmäteristyrelsen* har emellertid uttalat, att styrelsen funne stadgandet utgöra ett betydelsefullt led i förslagets strävan att genomgående göra de nya jordbruksfastigheter som bildades genom avstyckning lämpliga och bärkraftiga. I fråga om bestämmelsens närmare innebörd har styrelsen anförts:

Bestämmelsen innebär enligt styrelsens mening, att i trakter, där riklig tillgång på skog finnes och där jordbruk på grund av markens beskaffenhet, bruknings- och avsättningsmöjligheter m. m. icke kan med fördel bedrivas för sig utan måste sammankopplas med skogsbruk, jordbrukets fördel av stödskog icke får minskas genom avstyckning. Under angivna förhållanden måste stödskog, när sådan finnes, tilldelas varje jordbruk, som bildas, och kan detta icke ske, blir den ifrågasatta fastigheten icke bärkraftig och bör därför icke bildas. Lagbestämmelsen bör enligt styrelsens mening givas sådan tolkning, ehuru denna i någon mån strider mot visst uttalande i sociala jordutredningens motivering.

Samtidigt som lantmäteristyrelsen sålunda förklarar sig icke ha någon erinran att göra mot ifrågavarande bestämmelse har styrelsen emellertid velat framhålla, att mycken vikt låge på en väl ledd och övervakad tillämpning. *Överlantmätaren och skogsvårdsstyrelsen i Jönköpings län* ha funnit stadgandet ägnat att befordra en sund jorddelning inom detta län. *Överlantmätarna i Malmöhus och Skaraborgs län* ha likaledes instämt med förslaget i fråga om stödskogen men synas därvid ha utgått från att bestämmelsen skulle bliva tillämplig endast eller huvudsakligen i Norrland. *Egnahemsnämnden i Norrbottens län* har uttalat, att förslaget i förevarande del syntes på ett nöjaktigt sätt tillgodose jordbrukets och egnahemsbildningens intressen inom sistnämnda landsända. *Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län* har väl funnit det föreslagna skärpta kravet på skogstilldelning ej vara önskvärt ur ren skogsvårdssynpunkt, men då erfarenheten visade att jordbruket åtminstone i Norrbotten redde sig sämre om det saknade tillgång till stödskog, har styrelsen ansett sig ej böra motsätta sig förslaget. Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* har understrukt, att bestämmelsens lämplighet kunde bliva föremål för delade meningar ur skogsvårdens synpunkt, men det oaktat anslutit sig till förslaget med hänsyn till den synnerliga angelägenheten av att ej minst det norrländska jordbruket med dess skäligen osäkra och snävt begränsade utkomstmöjligheter bereddes så verksamt stöd av skogen, som omständigheterna överhuvud medgåve. *Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* har likaledes, under uttalande att stödskogstilldelningen i många fall icke syntes komma att fylla sitt ändamål, hävdadt att stadgandet därom kunde komma att medföra vissa olägenheter för skogsvården. Emellertid har centralrådet förklarar sig benäget att ej fästa alltför stort avseende därvid, enär, med hänsyn till framtiden, tilldelning av stödskog syntes krävas för en rationell jorddelning under de i förslaget angivna förutsättningarna samt för övrigt bildandet av rena husbehovsskogar ej kunde anses eftersträvanvärt ur skogsvårdssynpunkt. Huruvida icke de ur sistnämnda synpunkt yppade farhågorna beträffande förslagets konsekvenser skulle besannas, vore emellertid enligt centralrådets förmenande beroende av den tolkning som finge givas åt stadgandet i vissa angivna avseenden.

Mot ett införande av stödskogstilldelningstvång har framför allt åberopats, att detta vore ägnat att hämma nybildningen av jordbruksfastigheter och särskilt motverka ett önskvärt överflyttande av inägojord från de norrländska träindustribolagens till enskilda jordbrukares ägo, dels genom att fördyra fastigheterna och dels på grund av bolagens obenägenhet att avhända sig mera avsevärda skogsområden. I detta sammanhang har ock framhållits, att en alltför tung ekonomisk belastning av köparen lätt kunde driva denne till en ur skogsvårdssynpunkt olämplig och för jordbruksnäringen onyttig avverkning av stödskogen i syfte att vinna lättnad i skuldbördan. Sålunda har *Sveriges skogsägareförbund* — efter anmärkande att av stadgandets formulering närmast syntes framgå, att i vissa delar av Norrland bondehemmanens totala skogsområden skulle betraktas såsom omistlig skog, helt oavsett deras arealer — anfört följande:

Är såsom förbundet tror denna uppfattning riktig, skulle en fastlåsning av ägofördelningen komma att äga rum i Norrland, vilken förvisso bleve mycket hindersam för det fria näringslivets utveckling. En hemmansägare, som kanske besitter några tusen hektar skogsmark, skall ej få sälja en del därav (annat än som husbehovsskog till såld jordbruksfastighet), även om han skulle hava trängande behov av att minska sin investering i fastigheten. Förslaget påminner om den äldre hårda lagstiftningen till besuttenhetens bevarande.

Får förslaget sålunda egendomliga konsekvenser ifråga om jord i enskild ägo, blir det än mera fantastiskt beträffande bolagsjorden. Bolagens skogs-egendomar hava från början utgjorts av hela bondehemman med både dessas jordbruk och skog. Efterhand ha bolagen enligt hittills gällande jorddelningslagstiftnings bestämmelser börjat sälja bort jordbruken med tillhörande husbehovsskog, varvid den återstående huvudsakliga delen av skogs-
marken kvarblivit i bolagets hand såsom stamhemman. Detta skall nu ej längre bliva tillåtet. — — — Skulle ett sådant stadgande bli lag, skulle de nordsvenska skogsbolagen alltså ej längre kunna försälja sina arrendegårdar, utan att samtidigt sälja hela hemmanen med all till dessa hörande skogsmark. Detta innebär sålunda intet mindre än att den nordsvenska träindustrin skulle, om den önskade frisälja sina jordbruk, tvingas avhända sig all sin skog, i den mån avstyckning ej redan skett enligt de nu gällande bestämmelserna. Självfallet kan industrien icke inlåta sig på ett sådant förfarande, som skulle undanrycka själva grunden för och stabiliteten i dess egen verksamhet. Den direkta följderna av jordutredningens i 2 mom. punkt 1 meddelade förslag skulle därför bli, att bolagens försäljningar av arrendejordbruken ögonblickligt och fullständigt avstannade. En sådan utveckling finner förbundet ej minst ur social synpunkt vara olycklig samt får därför på det bestämdaste avstyrka jordutredningens förslag i denna punkt.

Skogsägareförbundet har vidare anmärkt, att bestämmelserna i förevarande punkt vore svävande och gäve rum för godtycklig tillämpning. Bland annat har förbundet betecknat det såsom synnerligen vanskligt att sammankoppla kravet på stödskog med jordbrukens förmenta större eller mindre bärighet; även på många platser i övre Norrlands skogsbygd i närheten av större industrisamhällen kunde ett småbruk eller bondejordbruk existera utan avsaluskog fullt lika bra som jordbruken i många klimatiskt mera gynnade men avsides belägna trakter i södra och mellersta Sverige, varför det vore svårt eller omöjligt att genom en grov generalisering fastslå för vilka trakter kravet på avsaluskog vid avstyckning skulle gälla.

Föreningen *Västra Sveriges skogsmän* har uttalat, att ett genomförande av kravet på stödskogstilldelning i enlighet med förslaget skulle verka i hög grad hämmande på egnahemsbildningen i mellersta och södra Sverige, samt med hänsyn härtill funnit den ifrågavarande bestämmelsen böra utgå eller i allt fall begränsas att gälla de inre delarna av Norrland. *Överlantmätaren i Gävleborgs län*, som ävenledes avstyrkt förslaget i förevarande del, anför bland annat:

Särskilt ömtåligt blir föreliggande spörsmål då fråga är om jordbruksfastigheter av den storleksordning, att de icke lämna full försörjning för brukaren, utan denne är hänvisad till arbetsförtjänster vid sidan av det egentliga jordbruket. Till den kategorien torde få hänföras flertalet jord-

bruksfastigheter inom detta län. — — — Jordbrukaren bör i likhet med övriga medborgare kunna försörja sig genom sitt arbete. All social omtanke om denna grupp av samhällsmedlemmar måste därför först och främst inriktas på att söka förmera arbetstillfällena och först i sista hand på att anpassa jorddelningslagstiftningen efter dess behov. Däremot synes varje lagstiftningsåtgärd, som kan antagas få till följd en uppdelning av en av landets viktigaste naturtillgångar, skogskapitalet, till förbrukning, undvikas. Bestämmelsen om stödskog torde, vad detta län angår, komma att medföra, att nybildning av jordbruksfastigheter genom avstyckning nästan helt kommer att upphöra. — — — I stället kommer åtminstone bolagens inägojord att genom avstyckning uppdelas i småbruk utan skog. Enligt mitt förmenande vore det icke lyckligt, om de av bolagen nu ägda, medelstora jordbruken — några större jordbruk finns det knappast i dessa skogsbygder — skulle helt försvinna.

Överlantmätaren i Västernorrlands län har uttalat att, såvitt anginge bondehemman, det ifrågavarande stadgandet syntes vara till gagn för jordbruksnäringen. Vidkommande åter den grupp av jordbruksfastigheter, som ägdes av trävarubolagen, har överlantmätaren funnit en ändring av lagen i enlighet med förslaget helt visst komma att medföra, att många jordbruksfastigheter även i framtiden förbleve utarrenderade beträffande jordbruket. Under framhållande att arrendatorssystemet i Norrland otvivelaktigt icke vore bra för själva jordbrukets skötsel, samt att skogen i bolagens händer åtminstone i regel erhöle rationell vård och samtidigt skapade arbetstillfällen av stora mått, har överlantmätaren med avseende å dessa fastigheter ansett det vara till fördel såväl för jordbruksnäringen som för industrien, om avstyckning finge ske av inägor jämte allenast erforderlig husbehovsskog. *Egnahemsnämnden i Västernorrlands län* har förklarar sig förutsätta, att de föreslagna bestämmelserna om stödskog icke avsåge bolagsfastigheter; i motsatt fall borde de ändras, när avstyckning av stödskog från sådana av bolag ägda skogsmarker, som sammanförts till ur skoglig synpunkt lämpliga brukningsenheter, icke kunde ifrågakomma. En mot förslaget i förvarande del mer eller mindre bestämt avvisande ståndpunkt har ock på förut nämnda grunder intagits av *överlantmätaren i Uppsala län* — som särskilt anfört att stadgandet komme att verka olägligt för kronans del genom att försvåra eller rent av omöjliggöra bildandet av lämpliga större skogskomplex att behållas i statens ägo — *överlantmätaren, egnahemsnämnden och jordbrukskommissionen i Jämtlands län, jordbrukskommissionen i Västernorrlands län samt länsstyrelserna i Älvsborgs och Stockholms län*. Sistnämnda myndighet har tillika förklarar sig anse det tvivelaktigt, huruvida man genom en ökning av jordbruksfastigheternas skogsareal kunde skapa och bevara bärkraftiga jordbruk, samt betonat att skogsbruksnäringen därvid icke borde lida ett intrång som stode i missförhållande till de jordbruket beredda fördelarna. Samma länsstyrelse har ock anmärkt, att åt stadgandet möjligen kunde givas den knappast avsedda innebörden att något försvagande av förefintlig stödskog ej finge ske, även om denna efter en ifrågasatt minskning skulle ha sådan omfattning att den kunde utgöra ett varaktigt stöd för jordbruket. Detta förhållande har påpekats jämväl i andra

yttranden. *Skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län* har framhållit, att i här föreliggande fall det ofta vore fråga om att befria skogsbruket från en betungande jordbruksdrift, samt påkallat ett tilläggsstadgande av innebörd att, i fall då förutsättningarna för drivande av självständigt skogsbruk vore större än beträffande jordbruk, avstyckning finge verkställas med iakttagande av skogsbrukets bästa. I allt fall vore den föreslagna bestämmelsen, att jordbrukets fördel av stödskog ej finge minskas, enligt styrelsens mening otillfredsställande, enär för ett dylikt stadgande måste förutsättas att begreppet stödskog hade en övre gräns, som kunde fastställas vid förrättningen. *Skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län* har framställt önskemål om större möjlighet till en för varje fall skeende prövning av behovet av stödskog. *Domänstyrelsen* har funnit det i och för sig ej vara något att erinra mot att i orter med riklig skogstillgång, där skogsbruk sedan gammalt bedrivits av innebyggarna och jordbruket ensamt icke kunde lämna full försörjning, skogsmark bibehölles som stöd åt jordbruket, men styrelsen har samtidigt betonat att de erforderliga kapitalutläggningen kunde bliva så stora att den därav följande större skuldsättningen måste allvarligt äventyra fastigheternas bärighet. Med hänsyn härtill har det syntts styrelsen icke möjligt att, på sätt som föreslagits, under alla förhållanden uppställa krav på tilldelning av stödskog. Även i andra yttranden, vilka innefatta en principiell anslutning till förslaget, ha betänkligheter av nu omförmäld innebörd kommit till uttryck.

För att i fall, då tvekan kunde råda om behövligheten av stödskog inom viss ort, undvika att skogsmarken skildes från jordbruket har *skogsågareföreningarnas riksförbund* förordat den ändring i förslaget, att sådan avstyckning finge — med de i paragrafen i övrigt angivna undantagen — komma till stånd endast om det vore uppenbart, att behov av stödskog ej förelåge. *Överlantmätaren i Västernorrlands län* har funnit det tveksamt, huruvida från en i ort med riklig skogstillgång belägen jordbruksfastighet, som saknade stödskog, avstyckning för bildande av nytt jordbruk finge ske. Från skilda håll har påkallats en fixering av stödskogsbegreppets omfattning och den förevarande bestämmelsens tillämpningsområde i övrigt, varjämte förtydligande av lagtexten påkallats, förutom i redan omnämnda hänseenden, särskilt beträffande begreppet 'ort med riklig skogstillgång'.

Punkt 2 har föranlett endast ett fåtal uttalanden. *Egnahemsnämnden i Malmöhus län* framhåller att i ett län sådant som detta, med dess ringa skogstillgång och goda kommunikationer, i regel intet behov för jordbruket av husbehovsskog förelåge, varför det ofta ur skogsvårdssynpunkt vore lämpligast att vid avstyckning behålla skogen vid stamhemmanet. *Överlantmätaren i Jämtlands län* har förklarar sig anse den av sociala jordutredningen här föreslagna ändringen i gällande rätt obehövlig, medan *överlantmätaren i Gävleborgs län* anmärkt, att även i orter med riklig skogstillgång funnes fastigheter med ringa skogsmarksareal, beträffande vilka bestämmelsen i punkt 2 borde gälla. I formellt hänseende har påkallats förtydligande av begreppet 'ort med ringa skogstillgång'.

Punkt 3. Det undantag från skogstilldelningstvånget, som enligt detta stadgande skulle möjliggöras, har mötts med gillande i åtskilliga yttranden. *Överlantmätaren i Värmlands län* har understrukit betydelsen av vad i motiveringen anförts därom, att med stadgandets formulering åsyftades markera att styckningslinjerna ej finge dragas utmed gränserna av den odlade jorden. *Länsstyrelserna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län, överlantmätaren i Örebro län samt egnahemsnämnden i södra Älvsborgs län* ha samtliga funnit bestämmelsen vara av värde med hänsyn till förhållandena inom deras respektive verksamhetsområden. Egnahemsnämnden har därvid erinrat om de särskilda förhållandena i södra Västergötland, där lantbefolkningen såsom binäring till ett högt utvecklat jordbruk i stor utsträckning idkade industriellt hemarbete eller hantverk, och i fråga om Stockholms län har framhållits hurusom jordbruken i huvudstadens omnejd så gott som utslutande vore lagda på mjölkproduktion. *Lantmäteristyrelsen* har givit uttryck åt den farhågan, att med hänsyn till befintliga strävanden mot skogstilldelning vid avstyckning försök till missbruk av stadgandet komme att bli mycket vanliga, men förklarat sig likväl biträda förslaget, då styrelsen utginge från att stadgandet avsåge ett undantagsförhållande och skulle tillämpas endast då särskilda skäl föreläge. Å andra sidan har *Sveriges skogsägareförbund* uttalat att den lättnad, som sociala jordutredningen här avsett att bereda, vid en restriktiv lagtillämpning kunde komma att stanna på papperet. Förbundet har funnit denna lättnad erforderlig samt ägnad att befrämja nybildningen av jordbruk och frilösningen av arrendejordbruk i de orter där den ifrågavarande bestämmelsen kunde komma att tillämpas, men samtidigt velat framhålla att tillämpningen förvisso komme att bereda myndigheterna svårigheter. Även från andra håll har betonats, att den betydelse stadgandet kunde få vore beroende av det sätt varpå det bleve tillämpat, samt att vägledande föreskrifter och anvisningar erfordrades.

Farhågorna för att bestämmelsen i punkt 3 skulle i praktiken tolkas på ett icke avsett sätt ha understrukits av *överlantmätaren i Älvsborgs län*, som väl funnit den motsvara ett från många håll uttryckt önskemål men förklarat sig anse det vanskligt att utsträcka eftergiften så långt som enligt förslaget skett. Enligt *överlantmätarens* mening borde förslaget i denna del kompletteras åtminstone sålunda, att undantagsstadgandet icke finge tillämpas i andra fall än då det vore ställt utom varje tvivel att ägolotten, även utan eljest erforderlig tilldelning av skogsmark, hade varaktiga förutsättningar att bestå såsom bärkraftig jordbruksfastighet. *Skogsvårdsstyrelsen i Uppsala län* har ansett det olämpligt att tillskapa nya fastigheter utan skog, där skogstillgången å stamfastigheten medgäve tilldelning av sådan; det ifrågasatta undantaget borde därför gälla endast då stamfastighetens skogstillgång vore så liten att en avstyckning av skogsmark skulle för stamfastigheten innebära större olägenhet. *Överlantmätaren i Jämtlands län* har förklarat sig anse stadgandet överflödigt, enär därmed avsedd avstyckning syntes kunna ske redan enligt gällande lag.

3 mom. Beträffande rätten till avstyckning enligt detta moment ha *överlantmätaren, egnahemsnämnden* och *jordbrukskommissionen i Väster-norrlands län* framställt erinringar ur jordbruksnäringens synpunkt mot vad därutinnan föreslagits. Sålunda har uttalats, att här avsedda lägenheter ej under alla förhållanden borde få avstyckas utan hänsyn till jordbruksintresset, utan att det fastmera borde prövas, huruvida den fördel som vunnas genom avstyckning av dylika lägenheter måste anses vara större än den nackdel som uppkomme exempelvis genom att på sådant sätt förinta en god jordbruksfastighet. I anslutning till en av *överlantmätaren i Örebro län* gjord anmärkning att, enligt den föreslagna ordalydelsen, småbrukslägenheter ej skulle kunna avstyckas för jordbruksarbetare, har *lantmäteristyrelsen* föreslagit en omarbetning av stadgandet för möjliggörande härav. *Överlantmätaren i Gotlands län* har funnit önskvärt att såsom villkor för avstyckning till småbruk uppställa mindre stränga fordringar på inkomst av annan näring, enär behov säkerligen förelåge att tillskapa småbruk, vilka vid sidan av annan näring gäve huvudsaklig bärgning åt sina innehavare. Å andra sidan har *överlantmätaren i Älvsborgs län* påkallat en inskränkning av stadgandets tillämpning, så att av nu ifrågasatt lägenheter inga andra skulle få avstyckas med stöd av undantagsbestämmelsen i 3 mom. än sådana som vore avsedda huvudsakligen för bostadsändamål. Av *egnahemsnämnden i Kristianstads län* ha särskilda bestämmelser påkallats till förebyggande av att genom avstyckning bildades sådana ofullständiga lägenheter, som kunde betraktas varken som arbetarsmåbruk eller som verkliga jordbruksegnahe. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* har funnit förbudet mot avstyckning på förslag kunna medföra ogynnsamma resultat, särskilt då det gällde att planlägga ett område för bebyggelse eller kolonisering, och fördenskull förordat bibehållande av gällande lags ståndpunkt härutinnan, medan *överlantmätaren i Gävleborgs län* ifrågasatt, huruvida ej avstyckning på förslag av bostadslägenheter borde få ske inom sådana planlagda m. fl. områden som avsåges i 19 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen.

Överlantmätaren i Kronobergs län har ansett det vara oriktigt att i ort, där jordbruk icke kan drivas utan stöd av skog, tillåta avstyckning av jordbrukslägenheter utan tilldelning av stödskog, och *överlantmätaren i Värmlands län* har, med hänsyn till önskvärdheten av att gränserna för småbrukslägenheter ej gjordes alltför snäva, funnit samma inskränkning i den generella undantagsbestämmelsen för skogstilldelning, som skett enligt 2 mom. punkt 3, böra göras i fråga om dessa lägenheter.

Betydelsen av att vid avstyckning av småbrukslägenheter tillse att tillgång till bete beredes å lägenhetens mark har understrukits av *överlantmätaren i Örebro län*, som framhållit att det till följd av den moderna skogsvården och skogsbetets utbytande mot kulturbete syntes inom en snar framtid bliva omöjligt för småbrukarna att, på sätt som för närvarande vore vanligt, på billiga villkor erhålla sommarbete för sina djur på närliggande skogsmarker. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har, såsom redan nämnts i anslutning till 1 mom. punkt 1, påkallat förtydligande av bestämmelsen om betesmark.

Egnahemsnämnden i Gävleborgs län har ansett, att för tvång av betesmarkstildelning till småbrukslägenheter ej borde gälla mindre stränga förutsättningar än som enligt sistnämnda stadgande föreslagits i fråga om större jordbruksfastigheter, varemot *egnahemsnämnden i Östergötlands län* förordad att tilldelning i nu förevarande fall skall ske allenast i mån av tillgång.

Överlantmätaren i Örebro län och *egnahemsnämnden i Västerbottens län* ha ansett behov föreligga att i lagen införa ett uttryckligt stadgande om rätt att avstycka fastighet, avsedd till skogsbruk, medan *överlantmätaren i Kronobergs län* i fråga om sistnämnda slag av avstyckningar efterlyst bestämmelser i syfte att förhindra bildandet av små skogsbruksfastigheter. *Egnahemsnämnden i Stockholms län* har funnit det önskvärt, att beträffande avstyckning av jordbruksfastigheter meddelades en föreskrift angående tilldelning av fiskevatten. Angelägenheten av att de i enlighet med de föreslagna nya bestämmelserna avstyckade fastigheterna för framtiden bibehölles ostyckade, så att icke det med avstyckningen avsedda ändamålet förfelades, har understrukits av *skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län*, som därvid särskilt erinrat om den starka efterfrågan på mark för sportstugor och sommarvillor inom ett ganska vidsträckt område omkring Stockholm. I vissa yttranden ha framhållits svårigheterna för förrättningsmännen att rätt bedöma jordbrukets bärkraft å de till avstyckning avsedda områdena. *Statens egnahemsstyrelse* har i detta sammanhang erinrat om att sakkunnig medverkan lämpligen syntes kunna erhållas från egnahemsnämnderna. Från andra håll har uttalats, att åt vederbörande länsstyrelse borde anförtros en förhandsprövning, så snart fråga vore om avstyckning av skogsmark, och att yttranden över tillämnade avstyckningar borde inhämtas såväl av kommunal myndighet som ock, beträffande större styckningsföretag, av egnahemsnämnden och skogsvårdsstyrelsen.

En omarbetning av den i 19 k a p. 11 § upptagna bestämmelsen angående det antal skiften, som får läggas till en genom avstyckning bildad fastighet, har påkallats av *överlantmätaren i Västernorrlands län*, medan yrkanden om ändring av stadgandet i 19 k a p. 12 §, att avstyckad jordbruksfastighet ovillkorligen skall erhålla andel i allmänning eller därmed likställd samfällighet, vari stamfastigheten äger del, framstälts både av *överlantmätaren i Östergötlands län*, som ansett att denna bestämmelse borde utgå, och av *egnahemsnämnden* därstädes, som förordad en jämkning därav till bättre överensstämmelse med det ifrågasatta nya stadgandet i 2 mom. punkt 3 av 19 k a p. 3 §.

I några utlåtanden har ock anmärkts, att sociala jordutredningens förslag syntes nödvändiggora ändrade föreskrifter i 21 k a p. angående fastställelseförfarandet vid avstyckning. Yrkanden därom ha framställts av *överlantmäternas i Kalmar, Göteborgs och Bohus* samt *Värmlands län* ävensom *lantmäteristyrelsen*, vilka samtliga givit uttryck åt den uppfattningen, att avstyckning under villkor av stamfastighetens sammanläggning med annan fastighet eller fastighetsdel icke bör fastställas av överlantmätaren, såsom fallet bleve om de nu gällande bestämmelserna bibehölles oförändrade.

Vad i de avgivna yttrandena anförts lärer bekräfta den av sociala jordutredningen uttalade uppfattningen, att en revision av jorddelningslagens bestämmelser om nybildning genom avstyckning av fastigheter för jordbruksändamål är av förhållandena påkallad. Även om i vissa delar av landet den nuvarande lagstiftningens brister gjort sig mindre märkbara, torde dock på andra håll behovet av nya eller förtydligade regler om vad som skall iakttagas vid avstyckning ha gjort sig så starkt gällande, att denna fråga nu bör bringas till sin lösning. Mot de riktlinjer för lagstiftningen, som sociala jordutredningen förordat, synes ej heller någon befogad erinran kunna göras. Det är sålunda icke gärna tänkbart att i lagen meddela utförliga föreskrifter om fastigheternas storlek och ägoinnehåll eller överhuvud att insnöra avstyckningsverksamheten i en mångfald av detaljbestämmelser. Därtill äro förhållandena alltför växlande i olika delar av riket, ej sällan inom samma landsända. Fastmera bör lagen — samtidigt som vissa nödvändiga allmängiltiga inskränkningar i rätten till styckning av fastigheter vidmakthållas — i möjligaste mån lämna rum för en prövning från fall till fall av fordringarna på jordbrukets bärighet, därvid behörig hänsyn kan tagas till de för orten utmärkande natur- och näringsförhållandena. Uppenbarligen ställer en dylik allmänt hållen avfattning av lagbuden stora krav på de myndigheter, i vilkas händer deras tillämpning är lagd. Framhållas må emellertid att, därest för prövning av viss fråga praktisk sakkunskap skulle erfordras utöver den som företrädes av förrättningsmännen eller ägodelningsrätten, möjlighet står öppen till samarbete med vederbörande ortsmyndighet, arbetarsmåbruksnämnd, egnahemsnämnd, skogsvårdsstyrelse eller annat lokalt organ, varinom sådan särskild sakkunskap kan finnas att tillgå; detta samarbete torde i allmänhet lämpligen böra komma till stånd under förrättningens gång men kan eventuellt åvägabringas genom att fastställelsemyndigheten inhämtar sakkunnigutlåtande i ärendet före dettas avgörande.

Enligt vad utredningen givit vid handen ha bristerna hos gällande lag framträtt särskilt beträffande de för skapande av bärkraftiga jordbruksfastigheter betydelsefulla frågorna om tillgodoseende av betesbehovet och jordbrukets utvecklingsmöjligheter samt om tilldelning av skog. De sakliga nyheter som sociala jordutredningens förslag innefattar hänföra sig huvudsakligen till dessa spörsmål. Den i betänkandet framlagda lösningen har i allmänhet vunnit anslutning i de avgivna yttrandena. De meningsskiljaktigheter, som från några håll yppats framför allt i fråga om skogstilldelningen, synas väsentligen grunda sig på en avvikande principiell inställning till kravet på jordbrukets självförsörjning. Till de synpunkter som därvid anlagts torde jag få återkomma i det följande. Förutskickas må emellertid, att vad sålunda anförts icke utgör något egentligt nytt utan i allt väsentligt varit föremål för ställningstagande vid upprättandet av sociala jordutredningens förslag.

Vad beträffar de bestämmelser som skola upptagas i 19 kap. 3 § jorddelningslagen, lärer i enlighet med förslaget (1 mom. huvudstadgandet) även efter lagrummets omarbetande i övrigt där böra bibehållas den nu-

varande grundregeln, att avstyckad ägovidd skall lämpligen kunna antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet eller ock, om den skall sammanläggas med annan fastighet, bilda en fastighet gemensamt med denna. Såsom i betänkandet förordats torde emellertid stadgandets ordalag böra jämkas, så att därav uttryckligen framgår att ägovidd må avstyckas även i syfte av sammanläggning med annan för sådant ändamål avstyckad fastighetsdel. Till det av två överlantmätare framförda önskemålet, att i detta sammanhang måtte medgivas vissa av kostnadshänsyn m. m. motiverade undantag från kravet på att ägovidd, som ej kan bestå såsom självständig fastighet, skall ingå i sammanläggning, kan jag ej ansluta mig.

Den i andra stycket av paragrafen enligt dennas gällande lydelse upptagna bestämmelsen, att avstyckning ej må ske sålunda att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet, har enligt sociala jordutredningens förslag (1 mom. punkt 3) kompletterats med ett stadgande, som lämnar rum även för den eventualiteten att stamfastigheten skall sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel och bilda en fastighet gemensamt med denna. Någon erinran mot en sådan utvidgning av möjligheterna till avstyckning har ej framställts i yttrandena och synes ej heller vara att göra. — Den nu åsyftade ändringen torde föranleda en viss omredigering av paragrafens nuvarande tredje stycke, vilket i övrigt lär böra bibehållas oförändrat i sak, såsom ock sociala jordutredningen föreslagit (1 mom. punkt 4).

Till vägledning vid avstyckning av fastigheter, avsedda till jordbruk, ha i sociala jordutredningens förslag (1 mom. punkt 1) angivits vissa allmänna grunder för tilldelningen av *olika ägoslag*. En sådan bestämmelse — till vilken motsvarighet saknas i gällande lag men varom önskemål från åtskilliga håll framförts under utredningen — synes ägnad att på ett verksamt sätt bidra till att nybildade jordbruksfastigheter bliva så beskaffade, att de kunna bestå och utvecklas. Såsom i betänkandet framhållits är det av vikt att vid avstyckning för jordbruksändamål fastigheterna i fråga om de olika ägoslagen såvitt möjligt tilltagas så, att de kunna bereda innehavaren och hans familj bärning och sysselsättning. Härför lär regelmässigt fordras att till fastigheten lägges åker eller äng eller bådadera; understundom kan dock en tilldelning av huvudsakligen eller enbart odlingsmark (till åker eller äng odlingsbar mark) vara tillfyllest. Att, såsom i vissa yttranden påkallats, i lagtexten skarpare än i förslaget skett understryka eller precisera förutringarna på jordbrukets bärighet synes av förut antydda skäl ej lämpligt.

Vidkommande tilldelningen av skog har sociala jordutredningen såsom allmänt villkor för avstyckning av fastighet, avsedd till jordbruk, föreslagit att denna skall innehålla för dess nyttjande för jordbruksändamål erforderlig lämpligt belägen skog, i den mån tillgång till sådan finnes. Den nu gällande lagens krav på skogstilldelning har alltså i princip bibehållits, och anledning att frångå denna ståndpunkt lär ej föreligga. Emellertid synes ökad klarhet i paragrafens skogstilldelningsbestämmelser vinnas, därest den

nu ifrågasatta allmänna regeln uttryckligen angåves avse *skog för tillgodoseende av nödigt husbehov*, ett i såväl lagstiftning som praxis hävdvunnet begrepp. På särskild plats i förslaget (2 mom.) redovisas undantagen från denna huvudregel, innefattande antingen föreskrift om tilldelning av skog utöver husbehovet eller dispens från kravet på husbehovsskog.

Särskild uppmärksamhet har, såsom nämnts, i detta sammanhang ägnats frågorna om tillgodoseende av *betesbehovet* och av möjligheterna till jordbrukets utveckling genom *nyodling*. Enligt vad av betänkanDET framgår har betesfrågans stora betydelse för jordbruket allmänt framhållits under utredningen, därvid även den meningen kommit till uttryck, att tilldelning av betesmark vore vida viktigare för en nybildad jordbruksfastighet än skogsmarkstilldelning. Om ock detta innebär en överdrift, måste det likväl anses angeläget att genom ett uttryckligt lagstadgande säkerställa att betesbehovet tillbörligen beaktas vid avstyckning för jordbruksändamål. I sociala jordutredningens förslag har i sådant syfte stadgats skyldighet tillse, att å fastighetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete. I yttrandena över förslaget har denna föreskrift i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Från en del håll ha emellertid mot dess införande rests invändningar, vilka åtminstone delvis synas bottna i en missuppfattning av bestämmelsens innebörd. Avsikten därmed har enligt motiven varit, att de avstyckade fastigheterna skola inom sina gränser erhålla sådan mark varå bete utan alltför stora kostnader kan anordnas, därvid främst avsetts betesäng eller skogsmark, som kan beredas till bete, men i brist därpå även odlad jord eller odlingsmark; den totala arealen av sådant ägoslag bör i så fall tilltagas så stor att en del därav kan utläggas till kulturbete. Därest den ifrågasatta bestämmelsen tillämpas på detta till synes nära till hands liggande sätt, lär den ej kunna anses innebära någon skärpning av kravet på skogstilldelning eller eljest föranleda utvidgning av ägototterna, utöver vad som är av nöden för deras bärighet. — Jämväl mot det föreslagna särskilda stadgandet i syfte att tillgodose jordbrukets möjligheter till utveckling genom nyodling ha, såsom redan nämnts, vissa betänkligheter yppats. Den av sociala jordutredningen vid dess undersökning konstaterade benägenheten på många håll att göra jordbruksfastigheterna väl små och i saknad av utvecklingsmöjligheter, liksom även de ganska allmänt framförda önskemålen om vägledande bestämmelser på området, torde emellertid tillräckligt motivera införandet av ett uttryckligt lagbud i angivet syfte. Framhållas må emellertid, att en tillämpning därav i mera avsevärd utsträckning knappast kan tänkas ifrågakomma annat än i vissa delar av Norrland och möjligen Svealand. Vissa skäl synas även i övrigt kunna anföras för att ej giva det ifrågasatta stadgandet en alltför kategorisk avfattning. Med hänsyn härtill synes särskild tilldelning av odlingsmark till förstärkning av jordbruket böra krävas endast under förutsättning att sådan tilldelning finnes önskvärd och lämpligen kan ske.

I sociala jordutredningens förslag har vidare upptagits en bestämmelse därom att, då fråga är om avstyckning av mark för sammanläggning, vid

uppskattningen av behovet av olika ägoslag må medräknas tillgång av motsvarande ägoslag å den fastighet eller fastighetsdel, varmed den avstyckade delen är avsedd att sammanläggas (1 mom. punkt 2). Vad sålunda stadgats utgör tydligen endast en konsekvens av den allmänna principen att, då det område som avstyckas icke är avsett att bestå såsom fastighet för sig utan skall ingå i sammanläggning, de på en styckningslott ställda anspråken skola lämpas till den fastighet som skall bildas genom sammanläggningen. Det har emellertid framhållits att ett uttryckligt understrykande därav i lagtexten vore av värde vid rättstillämpningen. Då den meddelade regeln — som naturligen äger giltighet även för det fall att stamfastigheten skall ingå i sammanläggning — lärer ha praktisk betydelse endast i fråga om jordbruksfastighet, synes det ur redaktionell synpunkt lämpligt att sammanfoga den med de allmänna bestämmelser angående sådan fastighet, för vilka nyss redogjorts.

Medan gällande lag, sådan den i allmänhet tolkats, ej kräver att till avstyckad ägovidd, avsedd till jordbruk, lägges mera skog än till husbehov, innehåller sociala jordutredningens förslag en regel, ägnad att medföra obligatorisk tilldelning i vissa fall av *skog utöver husbehovet* (2 mom. punkt 1). Denna särskilda bestämmelse är avsedd att gälla i fråga om avstyckning från jordbruksfastighet i ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, för drivande av självständigt jordbruk är erforderligt att inom fastighetens gränser finnes skog av sådan omfattning att den kan utgöra varaktigt stöd för jordbruket (stödsskog). I sådan ort skall enligt förslaget avstyckning få ske endast på sådant sätt, att jordbrukets fördel av stödskog icke minskas. Syftet med stadgandet är att förhindra att den stödskog, som i ifrågavarande delar av landet finnes kvar för jordbruket, avskiljes därifrån. Det skall således icke vara tillåtet att genom avstyckning uppdelas en jordbruksfastighet med stödskog så, att huvuddelen av skogsmarken utlägges i en eller flera styckningslotter för sig — dessa må betecknas såsom avstyckat område eller såsom stamfastighet — medan allenast husbehovsskog bibehålles vid inägorna. Regelmässigt bör varje i förrättningen ingående ägolott, avsedd till jordbruk, i mån av tillgång erhålla åtminstone så stor myckenhet stödskog som i orten anses erforderlig. Emellertid lärer detta icke böra utgöra absolut hinder för att i fall då den till en fastighet hörande inägojorden är tillräcklig för att kunna styckas till särskilda självständiga jordbruk — något som i de nu åsyftade trakterna torde vara ganska sällsynt — därifrån avskilja en jordbruksfastighet med endast husbehovsskog, såframt säkra utkomstmöjligheter föreligga antingen genom jordbruksdriften, enbart eller med stöd av någon binäring. Ett villkor härför synes dock böra vara, att en för det odelade jordbruket tillräcklig myckenhet stödskog behålles vid återstoden av inägojorden eller, med andra ord, att jordbrukets fördel av stödskog icke minskas genom åtgärden. Huvudvikten bör alltså, såsom grundsatsen formulerats i betänkandet, läggas därpå att den fördel ett bestående jordbruk har av stödskog icke får minskas genom jorddelning.

Bland dem, som i sina yttranden över sociala jordutredningens förslag motsatt sig tanken att för vissa fall föreskriva obligatorisk stödskogstilldelning vid avstyckning, märkes i främsta rummet Sveriges skogsägareförbund ävensom vissa överlantmätare och länsstyrelser. Såsom skäl har särskilt åberopats att en sådan lagstiftning, vilken icke betingades av något verkligt praktiskt behov, vore ägnad att äventyra den fortgående avyttringen till arrendatorer av jordbruk, tillhörande de norrländska träindustribolagen, eftersom dessa icke kunde förväntas vara benägna att samtidigt avhända sig en mera betydande del av sina skogstillgångar. Även har förmenats att kravet på stödskog skulle medföra en sådan fördyring av fastigheterna, att det i de flesta fall bleve omöjligt för mindre bemedlade personer att utan en alltför betungande skuldsättning förvärva egna jordbruk. Förslagets genomförande skulle sålunda leda till en icke önskvärd fastlåsning av den nuvarande ägofördelningen i de berörda landsdelarna. Lagstiftningen borde, enligt vad skogsägareförbundet yttrat, ej så helt inrikta sig på att skapa garantier för att de nya fastigheterna skola kunna bestå, att den därmed hindrade dem att överhuvud taget uppstå. Med anledning härav må till en början anmärkas, att den förvisso av många delade uppfattning angående jordstyckningsproblemet, varåt det sist återgivna uttalandet i polemiskt tillspetsad form givit uttryck, icke synes stå i överensstämmelse med de grundsatser, på vilka vår gällande lagstiftning i ämnet bygger. Tidigare erfarenheter från skilda håll lära ha ådagalagt att en nybildning av fastigheter, som sakna åtminstone någorlunda betryggande möjligheter att bestå och utvecklas, överhuvud icke är önskvärd. Å andra sidan är en avveckling av arrendatorssystemet på bolagsjordarna uppenbarligen en angelägenhet av sådan vikt ur såväl social som nationalekonomisk synpunkt, att dess genomförande på ett lämpligt sätt bör av statsmakterna främjas. I detta hänseende må framhållas att, enligt vad jag inhämtat, chefen för jordbruksdepartementet har för avsikt att i dag framlägga förslag till ändringar i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, åsyftande att stimulera bolagens försäljningar av arrendegårdar. Enligt detta förslag skall i fråga om bolagsförvärv införas den s. k. bytesprincipen, innebärande bland annat att bolag (förening, stiftelse), som under viss senare tid till enskild jordbrukare överlåtits till jordbruk tjänlig fastighet med erforderlig skogstillgång, ej utan särskilda skäl må förvägras tillstånd till förvärv av skog, som icke är behövlig såsom stöd för jordbruk (överloppsskog), till värde motsvarande ungefär den överlåtna egendomen, inägorna däri inbegripna. Möjlighet skulle därmed bland annat beredas bolagen att i stället för stödskog, som avyttrats tillsammans med en jordbruksfastighet, förvärva överloppsskog, vilken visserligen i allmänhet skulle ha mindre gynnsamt läge men i gengäld kan vara av större omfattning. Med hänsyn till det nu anförda och i betraktande även därav, att det för industriföretagen ej sällan är ett intresse att frigöra sig från en tyngande jordbruksdrift, bör enligt min mening alltför stor vikt ej läggas vid de anförda betänkligheterna i nu nämnt hänseende. Dessa synas för övrigt delvis grundade på den missupp-

fattningen att enligt förslaget ej heller överloppsskogen finge skiljas från jordbruket. De befarade svårigheterna att finna köpare till fastigheter med stödskog torde ock få betecknas såsom överdrivna. Lagstiftningens genomförande kan dock möjligen giva anledning att överväga jämkningar i de för närvarande tillämpade grunderna för tilldelning av egnahemslån. Vad slutligen beträffar vissa ur speciell skogsvårdssynpunkt framställda erinringar mot förslaget i förevarande del synas mig dessa, om än värda beaktande, icke få tillmätas avgörande betydelse.

Samtidigt som jag sålunda funnit mig böra tillstyrka ett godtagande i sak av sociala jordutredningens förslag även i fråga om stödskogstilldelningen, synas mig vissa gjorda uttalanden giva anledning till en formell omarbetning av stadgandet i förtydligande syfte, så att lagtexten så nära som möjligt ansluter sig till de synpunkter på dess avsedda tillämpning, för vilka i det föregående redogjorts. I detta sammanhang torde ock böra vidtagas någon jämkning av definitionen på sådan ort, som avses med stadgandet, till förekommande av den tolkningen att dettas tillämpning skall vara inskränkt till de egentliga norrländska skogsbygderna; tydligen äro näringsförhållanden av den art, som föranlett bestämmelsens upptagande i förslaget, tillfinnandes även på sina ställen i de skogrika delarna av mellersta och södra Sverige. Att helt undgå begrepp av mindre skarpt begränsat innehåll — såsom husbehovsskog, stödskog, 'ort med riklig skogstillgång' och liknande — lär vara uteslutet, såvida ej bestämmelserna skola förlora önskvärd smidighet. Framhållas må i detta sammanhang, att för bedömandet av stödskogsbehovet enahanda grunder skola tillämpas vid avstyckning som då fråga är om rätt till bolagsförvärv. I detta hänseende skall enligt det nyssnämnda lagförslaget gälla, att vid beräkning av stödskog hänsyn skall tagas till möjligheten att genom delning av förefintlig brukningsdel bilda nya självständiga jordbruk ävensom, beträffande odlingsområde, till möjligheten att av dylikt område bilda självständigt jordbruk eller sammanslå sådant område med annan brukningsdel. Understrykas må ock, att kravet på bärighet ofta ej kan anses uppfyllt med mindre till fastigheten hör så mycket skog av olika åldrar, att en jämn årlig kontantinkomst därav kan erhållas. — I fall då det upplysts, att den ägovidd som skall avstyckas är avsedd att förvärfvas av rättssubjekt som omförmäles i 1925 års lag, bör uppenbarligen fastställelse å avstyckningen eller, där enligt 4 § sistnämnda lag koncession erfordras, ej ens tillstånd till avstyckning meddelas, förrän frågan om rätten till förvärvet blivit avgjord.

Enligt sociala jordutredningens förslag äro *undantag från kravet på husbehovsskog* vid avstyckning från jordbruksfastighet medgivna i två särskilda fall. Det ena avser ort med ringa skogstillgång, och bestämmelsen innebär att i sådan ort avstyckning må verkställas så, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet, om det prövas angeläget för skogens bestånd (2 mom. punkt 2). Förslaget skiljer sig i denna del endast så till vida från vad som redan nu gäller, att undantagsstadgandet

för närvarande må tillämpas överhuvud taget så snart skäl därtill äro. Mot ifrågavarande bestämmelse — som i sin nu gällande form tillkommit i syfte att undvika, att man genom alltför stränga bestämmelser om skogstilldelning omöjliggjorde måhända högst önskvärda upplåtelser av jordbruk — synes ingen befogad erinran kunna göras. Den föreslagna omredigeringen är av huvudsakligen formell natur, i det att behovet av dispensmöjlighet för annat än skogsvårdande ändamål ansetts tillräckligt tillgodosett genom det andra föreslagna undantagsstadgandet. Detta är nytt och gäller för ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, är uppenbart att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark. Ägolott skall å sådan ort få avskiljas utan eljest föreskriven tilldelning av sådan mark (2 mom. punkt 3). Bestämmelsens införande är motiverat av enahanda hänsyn som föranlett det nyssnämnda, nu gällande undantagsstadgandet. Det synes ock föga rationellt att upprätthålla skogstilldelningstvånget för sådana orter med gynnsamma avsättningsförhållanden, där huvudvikten lägges vid speciella grenar av jordbruksnäringen, såsom mjölkproduktion, spannmålsodling, djuruppfödning eller trädgårdsskötsel, och jordbrukets bärighet är oberoende av tillgång å skog på égen mark. Den lättnad i förhållande till gällande rätt, som stadgandet avser att medföra, har på de flesta håll lämnats utan erinran. Å andra sidan saknas ej röster, som beteckna den ifrågasatta eftergiften såsom vansklig och giva uttryck för farhågor att försök till missbruk därav komme att bli vanliga. Lantmästestyrelsen har förklarat sig biträda förslaget från den utgångspunkten, att stadgandet avser ett undantagsförhållande och skall tillämpas endast då särskilda skäl därtill föreligga. Den uppfattning styrelsen sålunda uttalat giver jag min anslutning.

Understrykas bör vad i betänkanDET uttalats därom, att ett avstående från det generella kravet på husbehovsskog icke medför att styckningslinjerna få dragas utmed gränserna för den odlade jorden, så att icke någon som helst skogsmark medföljer. I stället bör tillses, att annans skogsmark icke gränssar omedelbart till den odlade jorden.

De lättnader i bestämmelserna beträffande avstyckning av *smålägenheter*, som sociala jordutredningen föreslagit (3 mom.), överensstämma i huvudsak med vad som finnes stadgat härom i sista stycket av paragrafen enligt dess nuvarande lydelse. Sistnämnda bestämmelse har emellertid befunnits tarva vissa förtydliganden och kompletteringar. Sålunda har på förekommen anledning särskilt understrukits, att avstyckning enligt de lindrigare bestämmelserna må ske endast för tillgodoseende av ett uppkommet behov, vilket innebär att avstyckning av smålägenheter på förslag för att möta ett eventuellt uppkommande behov icke får förekomma. Att, såsom i ett yttrande ifrågasatts, tillåta avstyckning på förslag inom område som avses i 19 kap. 5 § andra stycket läres med hänsyn till detta lagrums vidsträckta tillämpningsområde icke kunna anses tillrådligt; frågan om undantag i nu avsedd riktning torde emellertid förtjäna att tagas under övervägande vid en mera

genomgripande revision av jorddelningslagen. — I förslaget har vidare något utförligare än i gällande lag angivits de ändamål för vilka avstyckning av förevarande art må ske. Härutinnan torde få hänvisas till den förut lämnade redogörelsen för förslaget och sociala jordutredningens motiv i denna del. Anmärkas må endast, att det med anledning av vissa uttalanden ansetts lämpligt att vidtaga en jämkning i definitionen på arbetarsmåbruk, så att därunder otvetydigt inbegripes även småbruk för jordbruksarbetare. — Utan motsvarighet i gällande lag är den i förslaget upptagna särskilda föreskriften, att i fråga om småbrukslägenhet skall tillses att å lägenhetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete, där så lämpligen kan ske. Med hänsyn till betesfrågans stora betydelse för flertalet småbruk synes införandet av en dylik bestämmelse välbetänkt. Däremot anser jag det icke tillrådligt att, såsom från vissa håll förordats, ytterligare skärpa kravet på betestillgång eller fordra tilldelning av skog även vid avstyckning av småbrukslägenheter. — Härutöver ha i avgivna yttranden ifrågasatts en del ändringar i förslaget i nu förevarande del, i allmänhet innefattande skärpningar av villkoren för avstyckning av smålägenheter. Tillräcklig anledning synes emellertid ej föreligga att i vidare mån än nu förordats frångå gällande rätts ståndpunkt härutinnan.

I övrigt framställda önskemål om ändringar i de föreslagna materiella bestämmelserna i 19 kap. 3 § synas icke vara av beskaffenhet att föranleda åtgärd. Det torde sålunda ej vara av nöden att meddela någon uttrycklig föreskrift om rätt att verkställa avstyckning av fastighet, avsedd till skogsbruk, eller att närmare reglera sådan avstyckning i syfte att förhindra bildandet av alltför små skogsbruksfastigheter. De allmänna bestämmelserna få i dessa hänseenden anses tillfyllest. I ett yttrande har förordats införande av en bestämmelse därom att jordbruksfastighet bör tilldelas fiskevatten, där så kan ske. Om än behov av en sådan föreskrift kan tänkas föreligga för vissa traktors vidkommande, är det dock såsom förut anmärkts ej möjligt att vid lagtextens avfattning taga hänsyn till förhållanden av alltför begränsad lokal räckvidd. Även i sådana fall torde emellertid viss ledning kunna hämtas av de allmänna bestämmelserna. Erinras må därjämte om det i 19 kap. 12 § upptagna stadgandet, att vid avstyckning skall bestämmas om och i vad mån med avstyckad ägovidd skall följa rätt till delaktighet i särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma stamfastigheten. — I formellt avseende torde bättre överskådlighet vinnas genom en omredigering av stadgandena i 3 § sålunda, att huvudstadgandet och punkt 3 av 1 mom. i förslaget, motsvarande paragrafens nuvarande första och andra stycken, sammanslås till ett *huvudstadgande* för paragrafen i dess helhet, medan de övriga mera speciella reglerna upptagas därunder såsom fyra punkter: 1 mom. punkt 1 förenas med punkt 2 av samma moment till *punkt 1*, 1 mom. punkt 4 betecknas såsom *punkt 2*, 2 mom. såsom *punkt 3* och 3 mom. såsom *punkt 4*.

Övriga erforderliga ändringar i jorddelningslagen sammanhänga med de nu nämnda ändringarna i 19 kap. 3 § och äro av huvudsakligen formell na-

tur. Regeln att avstyckning skall kunna ske under förutsättning att stamfastigheten sammanlägges med annan fastighet eller fastighetsdel lärer sålunda böra komma till uttryck i det grundläggande stadgandet om avstyckning i 19 kap. 1 § samt därjämte föranleda omformulering av bestämmelserna i 19 kap. 9 § angående anmärkande i förrättningsprotokollet av tillämnad sammanläggning och i 11 § andra stycket angående antalet skiften, vari för sammanläggning avsedd mark utlägges, och dessas form. I första stycket av 11 § synes ock, med anledning av vad som framhållits i vissa yttranden, böra i detta sammanhang införas ett stadgande därom att vid avstyckning stamfastigheten, lika väl som avstyckad del, skall erhålla regelbunden och för dess nyttjande lämplig form. Såsom lantmäteristyrelsen m. fl. påpekat bör vidare fastställelse å avstyckning, som skett under villkor att stamfastigheten sammanlägges med annan fastighet eller fastighetsdel, meddelas under motsvarande förutsättningar och av samma myndighet, som stadgats i fråga om fastställelse i fall då den avstyckade ägovidden skall ingå i sammanläggning. Fastställelse genom överlantmätaren bör alltså förekomma endast då förrättningen utgöres av sådan avstyckning, med vilken avses bildande av särskild fastighet, utan att därvid fästs villkor om sammanläggning. För genomförande av en sådan ordning erfordras ändringar i 21 kap. 42, 43 och 68 §§. Samtidigt med de nyss nämnda ändringarna i 19 kap. 1 § och 11 § andra stycket torde lämpligen, enligt vad sociala jordutredningen förordat, en jämkning av ordalagen i dessa lagrum vidtagas i syfte att utmärka, att sammanläggning av särskilda för ändamålet avstyckade ägovidder må ske. Slutligen föranleder den ändrade uppställningen av 19 kap. 3 § justering av de i 19 kap. 12 och 26 §§ förekommande hänvisningarna till förstnämnda lagrum.

Vid sidan av jorddelningslagen lära de nu ifrågasatta nya bestämmelserna ej föranleda lagändringar utom beträffande lagen om sammanläggning av fastigheter å landet. Till ändringarna i denna lag torde jag få återkomma i det följande. Erinras må emellertid om stadgandet i 11 kap. 2 § andra stycket jordabalken om undantag från reglerna i paragrafens första stycke i fall, där å landet ägare av fastighet till annan överlåtitt viss till gränserna bestämd ägovidd för att sammanläggas med annan fastighet. Vad sålunda föreskrivits synes, enligt grunderna därför, utan lagändring kunna analogivis tillämpas vid överlåtelse av restfastighet, sedan avstyckning skett under villkor om stamfastighetens sammanläggning med annan fastighet eller fastighetsdel.

Lagändringarna torde böra träda i kraft så snart som möjligt, förslagsvis den 1 maj 1937. Beträffande avstyckningsförrättning som påbörjats före nämnda dag synas de nya bestämmelserna böra vinna tillämpning, såframt förrättningen ej fortskridit så långt att utlåtande varom i 19 kap. 16 § jorddelningslagen sägs rörande tillstånd till avstyckning avgivits före lagändringarnas ikraftträdande.

B. Ändrade bestämmelser om skogsfångs- och mulbetesservitut.

I anslutning till det nu behandlade ämnet har i sociala jordutredningens betänkande till prövning upptagits frågan om bevarande av sådana servitut, som före jorddelningslagens ikraftträdande tillkommit i syfte att fullständiga jordbruksfastigheter.

Enligt vad i lagen om servitut är stadgat kan servitut bringas att upphöra genom utbrytning (6 §) samt genom att servitutet förklaras förfallet eller avlöses (7 §). *Utbrytning* av servitut — därvid i vederlag för servitutsrätten skall utbrytas eller avsättas ett så stort område av den tjänande fastigheten, som prövas svara mot förmånen av servitutet — kan ske antingen i samband med laga skifte eller genom särskild förrättning. Förfarandet är reglerat i jorddelningslagen. Förklaring att servitut skall vara *förfallet* må meddelas av domstol, om servitutet på grund av ändrade förhållanden blivit helt onyttigt. Även *avlösning* av servitut — d. v. s. ett upphävande därav mot löseskilling — är beroende av domstols prövning. En förutsättning för åtgärden är, att i följd av tidens förändrande inverkan nyttan av servitutet kommit att stå i missförhållande till den tunga som därav uppkommer vid den tjänande fastighetens bruk. Vad nu sagts äger avseende å servitut i allmänhet. Beträffande sådant servitut, som innefattar rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, gäller därjämte i fall då visst ställe för servitutets begagnande ej blivit bestämt, att utövningen därav kan genom domstols förordnande *begränsas* till en del av den tjänande fastigheten (4 § andra stycket). Området för ett mulbetesservituts utövande kan ock underkastas *jämkning vid betesreglering* (5 § andra stycket); härom stadgas närmare i lagen om ägofred. Servitut kan vidare komma att upphöra till följd av *överlåtelse, exekutiv försäljning* eller *återköp* enligt lagen den 20 juni 1924 av den tjänande fastigheten på motsvarande sätt som i allmänhet gäller om nyttjanderätt till fast egendom; så är dock icke fallet beträffande servitut som uppkommit vid laglig lantmåteriförrättning eller före den 1 januari 1876 (3 §). Slutligen kan servitut bringas att upphöra genom *expropriation* antingen i sammanhang med expropriation av den tjänande fastigheten eller såsom självständigt föremål för åtgärden, allt enligt bestämmelser i lagen om expropriation.

Frågan huruvida servitut kan hävas genom *avtal* mellan de båda fastigheternas ägare är ej reglerad i lag och synes ej heller till fullo klarlagd genom praxis. Sådant avtal lär emellertid åtminstone under vissa omständigheter tillmätas laga verkan.¹

Anmärkas må, att efter jorddelningslagens ikraftträdande skogsfångs- eller mulbetesservitut ej må bildas vare sig vid laga skifte eller vid avstyckning.

¹ Jfr Nytt Juridiskt Arkiv I 1935 s. 477 och där anmärkta äldre rättsfall.

Sociala jordutredningens förslag.

I betänkandet anföres att, enligt vad den av sociala jordutredningen verkställda undersökningen givit vid handen, på senare tid i stor utsträckning förekommit att trävarubolag och hemmansägare i Norrland såsom ägare av stamfastigheter träffat avtal med ägare av servitutsberättigade avsondrade lägenheter om upphörande av skogsfångs- och mulbetesservitut, vanligen mot vederlag i penningar. Efter att ha framhållit att skogsfångs- och mulbetesservitut, som av ålder varit gällande eller som före jorddelningslagens ikraftträdande tillkommit i samband med avskiljandet av den fastighet till vars förmån det gäller, undantagslöst torde ha upplåtits för att fullständiga en eljest skoglös fastighet samt att servitutsrätten således finge anses vara av stor betydelse för denna, har sociala jordutredningen uttalat, att det måste vara ett verkligt statsintresse att genom lagstiftning söka förhindra att de ifrågavarande servituten genom avtal bragtes att upphöra. Till närmare utveckling härav anföres i betänkandet:

Statsmakterna hava under de senaste årtiondena strävat efter att å ena sidan förhindra bildandet av ofullständiga jordbrukslägenheter och å andra sidan att i fråga om redan bildade lägenheter på olika sätt komplettera desamma, om de befinnas vara ofullständiga. Statsmakterna hava dessutom velat förhindra att från en bestående lämpligt sammansatt fastighet område avskiljes, varigenom fastigheten blir ofullständig. Dessa strävanden måste givetvis i hög grad motverkas, ifall skogsägarna alltjämt skola hava möjlighet att återköpa de skogsfångs- och mulbetesservitut, som tillkommit för att fullständiga de smärre jordbrukslägenheterna. Lika väl som lagen reglerar de fall, då den vederlagsmark, som tillägges en fastighet vid servitutsutbrytning, får frånskiljas denna fastighet, böra regler finnas för de fall, då själva servitutet får skiljas från fastigheten. Härtill kommer, att enär vid utlämnande av egnahemslån åt lägenhetsägare hänsyn givetvis tagits till de servitutsförmåner, som tillkomma lägenheten, en återförsäljning av servitutet kan komma att i väsentlig mån försämra kreditobjektet och måhända föranleda egnahemslånets uppsägning. — — — För en mindre jordbrukare ligger det givetvis stor frestelse att medverka till servitutets upphörande däri, att han utan nämnvärd uppostring kan komma i besittning av kontanta medel till efter hans ekonomiska förhållanden betydande belopp. Detta gäller särskilt i de fall, då han själv tillförsäkras att under livstiden få tillgodogöra sig den rätt servitutsavtalet innehåller.

De av sociala jordutredningen sålunda ifrågasatta bestämmelserna ha enligt förslaget fått sin plats i servitutslagen och där upptagits i en särskild paragraf, betecknad 7 a §. I samband därmed har en jämkning vidtagits i 8 § samma lag samt i inteckningsförordningen införts en ny paragraf, betecknad 57 a §.

7 a § servitutslagen. Enligt *första styckets huvudstadgande* skola där avsedda servitut ej få, utom i fall som i 7 § sägs, bringas att upphöra helt eller delvis annorledes än genom expropriation eller utbrytning, där ej domstol i vissa angivna fall lämnat medgivande till åtgärden. De av bestämmelsen omfattade servituten äro sådana skogsfångs- och mulbetesservitut, som antingen varit av ålder gällande eller före den 1 januari 1928 tillkommit ge-

nom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet till vars förmån servitutet gäller. Denna begränsning motiveras i betänkandet sålunda:

Härvid måste uppmärksammas, att icke alla servitut belasta den fastighet, från vilken avsöndringen skett, utan att servitutet kan hava lagts å annan fastighet än stamfastigheten. Då emellertid de senare servitutens antal, enligt vad utredningen givit vid handen, torde vara ytterligt ringa, kan man i praktiken bortse från desamma. De servitut, som med eller utan uttryckligt stöd av lagbud tillkommit vid skiftesförrättningar, utgöra tillbehör till de fastigheter, till vilkas förmån de upplåtits, och kunna icke frånskiljas desamma genom avtal. Anledning att inbegripa dessa servitut i förbudet saknas sålunda. De servitut, som efter ikraftträdandet av 1926 års jorddelningslag tillkommit genom avtal, kunna icke anses hava varit nödvändiga för fullständigandet av vederbörande fastighet, då ju enligt 19 kap. 3 § jorddelningslagen den genom avstyckning bildade ägovidden skall vara lämplig för det med styckningen avsedda ändamålet och således i och för sig en fullständig jordbrukslägenhet. Anledning torde därför saknas i detta sammanhang att förbjuda vederbörande parter fri dispositionsrätt över sistnämnda slag av servitut. Härtill kommer att ett utsträckande av förbudet till dessa servitut med all sannolikhet skulle få till följd, att skogsfångs- och mulbetesservitut för framtiden icke längre komme att upplåtas, en utveckling, som i viss mån vore mindre lycklig.

De fall då domstols medgivande må lämnas äro under första stycket upptagna i tre särskilda punkter.

Punkt 1 omförmåler det fall, att fastigheternas ägare träffat överenskommelse att det ifrågavarande servitutet skall *ersättas med annat servitut*. Härtill skall domstolen äga lämna bifall, om det nya servitutet befinnes till sitt innehåll medföra lika fördel för den härskande fastigheten. Om rätt att upphäva sistnämnda servitut helt eller delvis skall gälla vad i servitutslagen är stadgat.

Enligt vad i betänkandet anföres har sociala jordutredningen med detta stadgande närmast avsett sådant fall då ett servitut med oinskränkta skogsrättigheter funnes böra ersättas med servitut, som bättre motsvarade nutida krav på en god skogsskötsel, ävensom sådant fall då betesrätt på ett större skogsområde funnes böra utbytas mot betesrättens tillgodoseende på kultiverad betesmark och dylikt. I detta sammanhang har framhållits att det ej spelade någon roll, huruvida i bytet komme att ingå delvis kontant ersättning, utan att huvudsaken vore att gagnet av de nya servitutsförmånerna icke bleve mindre än de förmåner som tillkommit fastigheten enligt det gamla avtalet.

Enligt *punkt 2* förutsättes överenskommelse fastighetsägarna emellan, att servitutet skall *ersättas med äganderätt* till område som kan sammanläggas med den härskande fastigheten. Är området av sådan beskaffenhet att det lämpligen kan ersätta servitutet, skall domstolen kunna medgiva att detta må upphöra, sedan sammanläggningen genomförts.

I sin motivering uttalar sociala jordutredningen, att det synts lämpligt att, vid sidan av det i jorddelningslagen reglerade utbrytningsförfarandet, i nu föreslagen omfattning bibehålla den rätt att ersätta ett servitut med ägande-

rätt till visst område, vilken syntes föreligga i de fall då servitut kunde upphävas genom överenskommelse utan myndighets medverkan. Det föreslagna sammanläggningsvillkoret vore, enligt vad i betänkandet anföres, av stor vikt för att hindra att genom den föreslagna proceduren bildades en självständig skogslott, som sedermera kunde utan vidare säljas till förfång för den fastighet till vars komplettering den bildats. Även anmärkes att, till skillnad från vad som vore fallet beträffande servitutsutbrytning enligt jorddelningslagen, hinder ej borde föreligga för att avstycka det område, som skulle ersätta servitutet, från annan fastighet än den tjänande fastigheten.

I *punkt 3* slutligen avses det fall att, enligt fastighetsägarnas överenskommelse, servitutet skall hävas helt eller delvis *utan att ersättas* med annat servitut eller med äganderätt till visst område. För bifall härtill förutsattes, att domstolen finner åtgärden vara av väsentlig betydelse för den tjänande fastigheten och till gagn för ortens näringsförhållanden, samt att det är uppenbart att rätt, som tillkommer innehavare av fordran varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom åtgärden.

Med denna bestämmelse har sociala jordutredningen förklarat sig åsyfta exempelvis sådana fall, då ett industriföretag ville använda skogsmark till anläggningar till gagn för näringsförhållandena i orten och det för anläggningarnas utförande och rationella användning vore av väsentlig betydelse, att förefintligt servitut upphörde. I samband härmed framhålles att, medan sådana förändringar av servitut, som omförmäldes i punkterna 1 och 2 ej syntes kunna ha någon inverkan på tredje mans rätt, detta däremot kunde vara fallet med förändring enligt den nu förevarande punkten.

I *andra stycket* ha upptagits stadganden därom, att domstols beslut rörande servituts hävande med stöd av det nya lagrummet skall genom rättens ordförandes försorg meddelas inskrivningsdomaren, där sådan finnes, samt att anteckning om beslutet skall göras i inteckningsprotokollet och inteckningsboken.

I motiveringen har anmärkts, att anteckning lämpligen syntes böra ske ej blott beträffande intecknade servitut utan även beträffande sådana icke intecknade servitut som varit av ålder gällande; därigenom syntes en från många synpunkter önskvärd publicitet ernås i fråga om några av dessa servitut.

Den föreslagna ändringen i 8 § *servitutslagen* innebär, att föreskrifterna i 7 a § skola lända till efterrättelse, ändå att vid servitutets upplåtelse annat förbehåll skett.

I sammanhang med redogörelsen för de ifrågasatta nya bestämmelserna i servitutslagen anföres i betänkandet, att sociala jordutredningen haft under övervägande huruvida icke bedömandet av nu ifrågavarande spörsmål ävensom frågorna om servituts upphörande och avlösning lämpligen borde tillkomma ägodelningsdomstol i stället för allmän domstol. Sociala jordutred-

ningen har emellertid funnit detta vara en fråga som lämpligen borde upptagas först vid en allmän revision av jorddelningslagen.

Vad slutligen beträffar den ifrågasatta nya paragrafen i *inteckningsförordningen* skulle enligt förslaget där upptagas ett stadgande av innebörd att, om inteckning beviljats för sådant servitut som avses i 7 a § servitutslagen, inteckningen ej finge dödas såvida ej servitutet upphört genom expropriation eller utbrytning eller domstol förklarar det förfallet eller förordnat om dess avlösning eller eljest funnit skäl lämna bifall till dess upphörande.

Yttranden.

Sociala jordutredningens förslag i förevarande del har i de avgivna yttrandena nästan undantagslöst lämnats utan anmärkning i huvudsak, ehuru på enstaka punkter erinringar framställts mot bestämmelsernas utformning. Åtskilliga myndigheter ha emellertid framhållit, att bestämmelserna syntes ha ingen eller ringa betydelse med hänsyn till förhållandena inom deras verksamhetsområden. En länsstyrelse och en jordbrukskommission ha ställt sig tveksamma beträffande behovet av nya föreskrifter, och från skogsägarhåll har en lösning efter väsentligen andra linjer förordats.

Flertalet utlåtanden innehåller inga särskilda uttalanden angående förslagen till ändringar i servitutslagen och inteckningsförordningen. Från några myndigheters sida har emellertid betonats, att de ifrågasatta bestämmelserna syntes fylla ett förefintligt behov samt vara av värde ur fastighetsbildnings-synpunkt. Yttranden i sådan riktning föreligga exempelvis från *lantmäteristyrelsen* och *lantbruksstyrelsen*. *Länsstyrelsen* och *egnahemsnämnden i Västernorrlands län* — vilken sistnämnda förklarar sig ha betydande erfarenhet om de olägenheter som sociala jordutredningen avsett att förebygga — liksom även *egnahemsnämnden i Jämtlands län* ha framhållit de ifrågasatta stadgandenas betydelse för fastighetskrediten.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har anfört, att viss tvekan syntes kunna råda om lämpligheten av de föreslagna restriktionerna med avseende å möjligheten att genom avtal bringa skogsfångs- och mulbetesservitut att upphöra, enär sådana servitut vore skadliga ur skogsvårdssynpunkt och ofta även ägnade att medföra slitningar grannar emellan. Med hänsyn till att en okontrollerad avveckling av bestående servitut understundom kunde medföra fara för minskning i den rätt som tillkomme sakrättsägare, har emellertid länsstyrelsen funnit en i smidiga former anordnad domstolskontroll över avvecklingen måhända vara motiverad. Även *jordbrukskommissionen i Jönköpings län* har förklarar sig vara tveksam huruvida lagändring borde vidtagas, då gällande rätt visar sig ändamålsenlig genom att möjliggöra hävandet av vissa servitut till gagn och sämja för båda parterna. *Sveriges skogsägareförbund* har visserligen ansett förslaget i förevarande del stå i god överensstämmelse med sociala jordutredningens principiella inställning, att jordbruksfastigheterna om möjligt borde vara självförsörjande i fråga om

alla produkter som kunde framställas inom deras gränser. Emellertid har förbundet betecknat förslaget såsom mindre lyckligt ur skogsvårdssynpunkt, enär förbudet för återköp av skogsfångsservitut skulle för all framtid fastlåsa ur sådan synpunkt helt olämpliga eller rent skadliga förhållanden. Där-
est virkesservituten av sociala skäl skulle bevaras, måste därför enligt för-
bundets mening återköpsförbudet åtföljas av en reglering av förefintliga, ur
skoglig synpunkt otillfredsställande servitut, vilken reglering vore avsedd
icke att minska utan endast att på ett förnuftigt sätt ordna uttaget av den
härskande fastighetens rätt. Då det förslag till reglering, som sociala jord-
utredningen framlagt, byggde på frivilliga avtal mellan parterna men man
kunde förutse att ägarna av de härskande fastigheterna sällan skulle kunna
vinnas härför, har förbundet funnit detta förslag ineffektivt. I stället har
förbundet förordnat en laglig reglering av ur skogsvårdssynpunkt otillfreds-
ställande servitut på det sätt att, om den tjänande fastigheten visades lida
uppenbart men av det sätt varpå servitutet utnyttjades, domstol skulle på
ansökan av den tjänande fastighetens ägare kunna förordna att den härsk-
ande fastighetens skogsfång skulle uttagas efter utsyning av skogsvårds-
styrelsen. Slutligen har förbundet anmärkt att återköpsförbudet rimligen
icke borde gälla till förmån för sådana avstyckningar, beträffande vilka på
grund av deras ringa areal odlad jord tvång av skogsmarkstilldelning vid
avstyckningen ej skolat föreligga. Jämväl länsstyrelsen i Älvsborgs län har
ansett, att om avyttring av servitut skulle förbjudas — vartill goda skäl före-
låge — möjlighet borde finnas att reglera servitutet efter nutida skogsvård
även utan den härskande fastighetens samtycke.

Med avseende å förslagets detaljer föreligga några närmare uttalanden
endast beträffande 7 a § servituts lagen.

Egnahemsnämnden i Västernorrlands län har ifrågasatt, huruvida icke
jämväl sådana servitut som tillkommit efter 1927 års utgång borde inbegri-
pas i lagstiftningen, då servitutsupplåtelser av hithörande slag alltjämt före-
komme i ej ringa omfattning. Överlantmätaren i Västernorrlands län —
som ansett det lämpligast att handläggningen av frågor om servituts upp-
hörande och avlösning m. m. redan nu överflyttades till ägodelningsdomstol
— har anmärkt att i allt fall de under *punkt 2* i sociala jordutredningens
förslag upptagna bestämmelserna borde utgå och, i den mån de erfordrades,
inarbetas i jorddelningslagen. För den händelse bestämmelserna bibehölles,
borde enligt överlantmätarens mening häradsrätten icke äga att träffa sitt
beslut med mindre utredning av lantmätare föreläge. Sveriges skogsägare-
förbund har förordnat ett tillägg till *punkt 2* av innehåll att, i fall då ett större
antal från samma stamfastighet avstyckade ägolotter hade skogsfångsservi-
tut å stamfastigheten, ersättning i mark skulle få lämnas för servituten på
det sätt, att vederlagsmarken bleve samfälld för styckningslotterna.

Beträffande sådant upphävande av servitut, som avses i *punkt 3*, har
överlantmätaren i Jämtlands län betecknat de föreslagna förutsättningarna
för åtgärden onödigt stränga, i betraktande därav att vid utbrytningsförrätt-
ning enligt jorddelningslagen sakägarna ägde oinskränkt rätt att träffa över-

enskommelse om vederlagsjordens storlek med hänsyntagande endast till in-teckningshavares rätt. *Egnahemsnämnden i Uppsala län* har ifrågasatt, huruvida icke innehavare av fordran varför säkerhet åtnjötes på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken borde erhålla tillfälle att yt-tera sig över ansökan om upphävande av servitut, som gällde till förmån för den hypotiserade fastigheten. Därest innehavare av dylik fordran lämnat medgivande till servitutets hävande, syntes enligt egnahemsnämndens me-ning hinder för hävandet icke böra föreligga på den grund att hans rätt äventyrades.

Överlantmätaren i Gävleborgs län har såsom sin mening anført, att nu ifrågavarande servitut borde, åtminstone då den härskande fastigheten vore att anse såsom sådan småbrukslägenhet som omförmäldes i det av sociala jordutredningen föreslagna 3 mom. av 19 kap. 3 § jorddelningslagen, kunna avlösas mot vederlag i penningar, om parterna vore ense därom och even-tuella in-teckningshavare medgäve det. Med instämmande i ett av *överlant-mätaren i Örebro län* gjort uttalande har *lantmäteristyrelsen* framhållit önskvärdheten av att vederbörande lantmäterikontor erhöle underrättelse om domstols beslut i fråga om förändring eller upphävande av servitut som tillkommit vid lantmäteriförrättning.

Departement-
chefen.

Mot tanken att i lagstiftningsväg vidtaga åtgärder för att bevara sådana servitut av nu ifrågavarande slag, som äro av vital betydelse för de fastig-heter till vilkas förmån de gälla, ha några betänkligheter av principiell in-nebörd icke yppats i de avgivna utlåtandena. Förslaget härom synes ock stå i god överensstämmelse med de i senare tids lagstiftning framträdande strävandena att motverka uppkomsten av ofullständiga jordbruksfastigheter vare sig genom nybildning eller genom frånskiljande av delar av bestående fastigheter på sådant sätt, att jordbrukets självständiga bedrivande äventyras. Upplåtelserna av skogsfångs- och mulbetesservitut ha till stor del skett i syfte att tillförsäkra skoglösa fastigheter en för jordbruksdriften nödvän-dig tillgång å bete och skogsnyttigheter. I all synnerhet torde så vara fallet med servitut, som varit av ålder bestående eller som före jorddelningslagens ikraftträdande tillagts en fastighet vid bestämmandet av dess område. Des-sa äro att betrakta som tillbehör till den härskande fastigheten, över vilka ägaren ej synes böra få fritt förfoga genom avtal. I fråga om sådana servitut som uppkommit vid lantmäteriförrättning står denna uppfattning utan tvivel i överensstämmelse med gällande rätt. Vad övriga beträffar — bland vilka särskilt märkas, jämte de av ålder gällande servituten, sådana som tillagts avsöndrad lägenhet genom bestämmelse i avhandlingen om dennas upplåtande — synes ett visst avgörande i högsta domstolen, avseende ett fall där avtal om servituts hävande träffats efter jorddelningslagens ikraftträdande, giva vid handen att sådant avtal saknar laga verkan. I andra rättsfall ha emel-lertid avtal om hävande ansetts giltiga. Av den undersökning som sociala jordutredningen verkställt har ock framgått, att skogsfångs- och mulbetes-servitut av nu ifrågavarande slag i avsevärd omfattning varit föremål för

återköp. I den mån de sålunda upphävda servituten ej till följd av ändrade förhållanden väsentligen förlorat sin betydelse, ha tydligen därmed i flertalet fall ofullständiga fastigheter uppkommit. Till förebyggande av att denna ur fastighetsbildningssynpunkt otillfredsställande utveckling fortfar synes det vara av behovet påkallat att genom uttryckliga bestämmelser i lag reglera avtalsfriheten på området.

Tillämpningsområdet för en lagstiftning i nu nämnt syfte läser framgårdan av det sagda. Sålunda torde, i huvudsaklig överensstämmelse med vad sociala jordutredningen föreslagit, därav böra omfattas sådana till tiden icke begränsade servitut, innefattande rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, som varit av ålder gällande eller som tillkommit före jorddelningslagens ikraftträdande den 1 januari 1928 genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet till vars förmån de gälla. Utmärkande för sålunda uppkomna servitut, jämte de i sammanhang med laga delning tillkomna, är att vid utbrytning vederlaget skall tilläggas den härskande fastigheten såsom integrerande del. Att de ifrågasatta bestämmelserna ej äga tillämpning å servitut, vilkas fortvaro är begränsad till viss tid eller beroende av visst villkor, torde böra uttryckligen framgå av ordalagen. — Ett utsträckande av den nya lagstiftningen till servitut, uppkomna efter jorddelningslagens ikraftträdande, synes ej erforderligt eller ens lämpligt.

Beträffande den närmare utformningen av de ifrågasatta bestämmelserna tala vissa skäl för att något skarpare än enligt förslaget skett i lagtexten utmärka deras karaktär av inskränkningar i avtalsfriheten. Lämpligen torde åt huvudregeln kunna givas den formen att medgivande av den härskande fastighetens ägare, att servitutet må helt eller delvis upphöra, skall vara utan verkan. Med ett sådant stadgande åsyftas naturligen ej fall, då ett medgivande från fastighetsägaren åberopas till stöd för yrkande om någon eljest i lagen reglerad form av upphävande eller inskränkning av servitut; på frågan, vilken betydelse man bör tillmäta exempelvis ett medgivande till servitutets avlösning, inverkar denna bestämmelse ej.

Från den nämnda huvudregeln torde, i huvudsaklig överensstämmelse med vad sociala jordutredningen föreslagit, domstol böra äga att medgiva undantag under vissa förutsättningar. Servitut bör sålunda först och främst kunna ersättas med annat servitut, såframt detta prövas medföra lika fördel för den härskande fastigheten. Det synes ej därvid — liksom ej heller i de övriga undantagsfallen — nödvändigtvis behöva förutsättas ett avtal mellan den härskande och den tjänande fastighetens ägare, utan det bör exempelvis vara möjligt för ett bolag som äger en av servitut besvärad fastighet att få denna befriad från servitutet genom att ett annat, samarbetande bolag träffar överenskommelse med den härskande fastighetens ägare, att servitutet skall ersättas med ett likvärdigt servitut på en fastighet, tillhörig sistnämnda bolag. På domstolen ankommer naturligen att, innan fastighetsägarens medgivande godkännes, pröva att upplåtelsen av det nya servitutet skett på betryggande sätt. Då det kräves att det nya servitutet skall medföra lika fördel för den härskande fastigheten som det gamla, innebär detta, såsom sociala

jordutredningen uttalat, att gagnet av de nya servitutsförmånerna ej få vara mindre än de förmåner som tillkommit fastigheten på grund av det gamla servitutet, däremot icke att det nya servitutet behöver till sitt innehåll fullt överensstämma med det gamla. Så t. ex. bör ett obegränsat skogsservitut kunna ersättas med ett servitut som bättre motsvarar nutida krav på en god skogsskötsel, och hinder bör ej heller föreligga att utbyta ett servitut, innefattande betesrätt på ett större skogsområde, mot ett som avser betesrätt på kultiverad mark. Huruvida även kontantersättning ingår i bytet lärers i och för sig få anses sakna betydelse. — Med hänsyn till de viktiga rättsverkningar i olika avseenden, som knutits vid tidpunkten och sättet för servituts tillkomst, synes det nya servitutet böra härutinnan likställas med det gamla. Uppenbarligen skulle den ifrågasatta lagstiftningens syfte äventyras, om — sedan exempelvis ett servitut, som före år 1876 uppkommit genom avtal i samband med den härskande fastighetens tillkomst, ersatts med ett nytt servitut — detta senare, såsom ej tillkommit på sådan tid och sådant sätt att det vore på motsvarande sätt skyddat, kunde gå förlorat till följd av den tjänande fastighetens exekutiva försäljning eller genom utbrytning ersättas med en fristående fastighet.

Vid sidan av utbrytning enligt jorddelningslagen torde vidare böra bibehållas viss möjlighet att, oberoende av de förutsättningar som finnas stadgade för detta förfarandes tillämpning och de regler som eljest gälla därom, låta ett servitut *ersättas med äganderätt* till område. Framhållas må särskilt, att fall kunna tänkas ej sällan förekomma, då det vore fördelaktigt att uttaga vederlagsjorden från annan fastighet än den tjänande, något som emellertid ej går för sig vid utbrytning enligt jorddelningslagen. — För servituts ersättande med område genom det nu ifrågasatta förfarandet lärers böra krävas, att vederlaget i övrigt fyller samma anspråk som enligt 9 kap. 7 § första stycket nämnda lag stadgats i fråga om utbrytning, eller att området skall svara mot den förmån servitutet innebär. Vidare bör, såsom motsvarighet till bestämmelsen att vederlaget vid utbrytning skall tilläggas den härskande fastigheten som del av denna, för åtgärdens godkännande i nu förevarande fall förutsättas att vederlagsjorden skall kunna sammanläggas med den härskande fastigheten, och servitutet får icke anses ha upphört förrän sammanläggningen genomförts.

Hänsyn till allmännyttan har slutligen föranlett upptagande i förslaget av ett stadgande, enligt vilket domstol skall kunna medgiva att servitut av nu ifrågavarande slag avtalsvis häves *utan att ersättas* med vare sig annat servitut eller äganderätt till område. Härför kräves enligt förslaget, att domstolen finner åtgärden vara av väsentlig betydelse för den tjänande fastigheten och till gagn för ortens näringsförhållanden. Såsom exempel på fall då en sådan bestämmelse skulle tänkas få tillämpning har sociala jordutredningen anfört, att ett industriföretag önskar använda skogsmark till anläggningar, som äro till gagn för näringsförhållandena i orten, och det för dessa anläggningars utförande och rationella användning är av väsentlig betydelse att förefintligt servitut upphör. Till skydd för tredje man har ytterligare så-

som förutsättning för domstolens samtycke i föreliggande fall angivits, att det skall vara uppenbart att rätt, som tillkommer innehavare av fordran varför säkerhet åtnjutes på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom åtgärden. Mot en så restriktivt avfattad bestämmelse synas några betänkligheter knappast kunna resas. Att på sätt i ett par yttranden förordats giva efter på de uppställda villkoren torde å andra sidan ej få anses tillrådligt.

Sveriges skogsägareförbund har funnit förslaget ej innefatta tillräckliga möjligheter att reglera servitut som utövas på ett ur skogsvårdssynpunkt skadligt sätt samt för sin del förordat ett särskilt domstolsförfarande i sådan syfte. I detta hänseende må framhållas att berörda önskemål måste anses åtminstone i viss mån tillgodosett genom bestämmelserna i 4 § servituts-lagen. Till sistnämnda lagrum gjordes i fjol ett förtydligande tillägg, avsett att klarlägga fastighetsägarnas ömsesidiga rättsställning med avseende å sät-tet för skogsfångs- och mulbetesservituts begagnande. Tillräcklig anledning synes ej föreligga att redan nu överväga en förnyad revision av dessa bestämmelser. — En överlantmätare har anmärkt, att frågor om servituts upp-hörande m. m. ej borde handläggas av allmän domstol utan av ägodelnings-rätt, samt att under alla förhållanden reglerna för sådana fall då servitut skall ersättas med äganderätt till område borde från början inarbetas i jord-delningslagen. Emellertid torde, vad sistnämnda fall beträffar, den omstän-digheten att annan myndighet än domstolen har att avgöra, huruvida av-styckning och sammanläggning må ske, icke i och för sig vara ägnad att för-anleda svårigheter, detta med hänsyn till att servitutets upphörande skall vara beroende av att sammanläggningen genomföres. Såsom sociala jordut-redningen uttalat synas ifrågavarande spörsmål böra komma under ompröv-ning i ett sammanhang vid en allmän revision av nämnda lag. Därvid kan ock till övervägande upptagas ett från skogsägarhåll väckt förslag att, i fall då flera skogsfångsservitut på samma fastighet samtidigt skola utbrytas, vederlagsjorden skall kunna utläggas som samfällighet för de härskande fastig-heterna.

De föreslagna bestämmelserna upptagas lämpligen i servitutslagen under en ny paragraf, betecknad 7 a §. Där torde ock böra stadgas att, såvitt fråga är om servituts ersättande med annat servitut eller med äganderätt till om-råde, anteckning om domstolens beslut skall genom dess föranstaltande så snart ske kan göras i fastighets- eller in-teckningsboken. Erforderliga till-lämpningsföreskrifter, liksom även de bestämmelser som må föranledas av vissa från lantmätarhåll framställda önskemål om lantmäterikontorens un-derrättande, torde kunna meddelas i administrativ ordning. — I syfte att för-läna de nya bestämmelserna tvingande natur bör erforderligt tillägg göras till 8 § samma lag. Beträffande domstolsförfarandet synas inga särskilda före-skrifter av nöden; prövning av medgivande varom här är fråga bör kunna vinnas efter ansökan.

Genom den tidigare omnämnda föreskriften i jorddelningslagen, att vid utbrytning av servitut varom nu är fråga vederlagsjorden skall ingå i den

härskande fastigheten, har sörts för att den fördel det innebär icke kan på denna väg frånhandlas fastigheten. Har servitutet tillkommit genom avtal efter 1875 års utgång, kan det emellertid, om det ej är in-tecknat, gå förlorat till följd av att den härskande fastigheten överlåtes till ny ägare eller återköpes enligt lagen om återköpsrätt till fast egendom, utan att förbehåll om servitutets bestånd gjorts eller skall anses föreligga. Även om servitutet är in-tecknat, förlorar det sin giltighet, därest fastigheten försäljes exekutivt utan förbehåll om dess bestånd. För att syftet med den nu ifrågasatta lagstiftningen skall vinnas synes det erforderligt att giva även dessa servitut samma skydd i nu omnämnda hänseenden, som tillkommer dem som uppkommit före den 1 januari 1876 eller vid lantmäteriförrättning. Några betänkligheter mot en sådan åtgärd ur den nye fastighetsägarens synpunkt synas knappast kunna göras gällande, då de ifrågavarande servituten så gott som alltid torde vara in-tecknade och således skola upptagas i gravationsbevis rörande den tjänande fastigheten. Där undantagsvis så icke är fallet, lära önskade upplysningar angående servituten kunna inhämtas av de i lagfartsprotokollen intagna köpehandlingarna rörande från fastigheten avsöndrade lägenheter. — För tillgodoseende av det nu angivna önskemålet erfordras ett tillägg till 3 § lagen om servitut.

Därest sistnämnda lagändring genomföres, torde det av sociala jordutredningen föreslagna förbudet mot att döda vissa servitutsin-teckningar, utan att lagligt beslut om servitutets upphörande föreligger, i och för sig icke vara erforderligt. Såsom nyss antytts innefattar emellertid in-teckningen den viktigaste källan till upplysningar rörande en del av de nu ifrågavarande servitutens existens. I rättssäkerhetens intresse synes därför böra stadgas att in-teckning för sådant till tiden obegränsat skogsfångs- eller mulbetesservitut, som tillkommit före den 1 januari 1928 genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet till vars förmån det gäller, icke må dödas med mindre det visas att servitutet upphört. Denna föreskrift kan lämpligen givas formen av ett tillägg till 55 § andra stycket in-teckningsförordningen.

C. Ändrade bestämmelser om sammanläggning av fastigheter.

Till behandling återstår härefter den inledningsvis omnämnda frågan angående ändringar i bestämmelserna om sammanläggning av fastigheter.

Enligt 1 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet må med varandra sammanläggas dels olika primära skifteslag — byar, enstaka hemman och lägenheter, vilka ha sina områden genom rågång skilda från andra ägor — i sin helhet, dels ock i närmare angiven omfattning fastigheter och delar av fastigheter, tillhörande ett och samma primära skifteslag. Den omständigheten att från någon eller några av de fastigheter som skola sammanläggas skett avsöndring för alltid eller avstyckning utgör ej hinder mot åtgärden: i vidare mån än som följer av sistnämnda förhållande bereda gällan-

de bestämmelser ej möjlighet att — utan sammanhang med laga skifte — sammanlägga delar av olika primära skifteslag.

Under förarbetena till jorddelnings- och sammanläggningslagarna blev den nämnda begränsningen av rätten till sammanläggning ej mera ingående dryftad. Redan skiftesstadgekommittén fastslog i sitt år 1911 avgivna betänkande, att de genom laga delning uppkomna fastigheter som borde kunna bli föremål för sammanslagning måste ha utbrutits ur ett och samma skifteslag; att medgiva sammanläggning av fastigheter, utbrutna ur skilda skifteslag, hade nämligen ansetts kunna medföra oreda, särskilt med avseende å det samband som jämväl efter skifte vore i viss mån rådande mellan lotterna inom skifteslaget och som bland annat visade sig i möjlighet till gemensamt nytt skifte. Vid remiss till lagrådet av ett förslag till sammanläggningslag, vilket sedermera lades till grund för proposition till 1916 års riksdag, anförde föredragande departementschefen, att det funnits angeläget tillse att sammanläggning ej komme till stånd på sådant sätt att den medförde rubbning i skifteslagsindelningen, samt att man genom uppställande av villkoret, att de fastigheter som finge sammanläggas skulle utgöra antingen hela skifteslag eller ock delar av samma skifteslag, ville förhindra att sammanläggning skedde så, att vid blivande delningsförrättning svårigheter uppstode för bestämmande av skifteslagets omfång. — I fråga om sammanläggning av fastigheter, tillhörande olika primära skifteslag, intogo samtliga senare framlagda förslag utan särskild motivering enahanda ståndpunkt som de nu nämnda.

Vad åter beträffar spörsmålet, huru långt rätten till sammanläggning av ägolorter inom de primära skifteslagen borde sträcka sig, ha meningsskiljaktigheter yppats, vilka äro av visst intresse i detta sammanhang. Medan de äldre lagförslagen intogo en mycket restriktiv ståndpunkt och såsom villkor stadgade att de för sammanläggning avsedda ägolorterna skulle ha utbrutits ej blott ur samma skifteslag utan även vid samma förrättning, förordade jordstyckningskommissionen i sitt betänkande av år 1920 större frihet härutinnan. Väl skulle, enligt vad kommissionen uttalade, en viss garanti för en lämplig fastighetsbildning ligga däri att — såsom förhållandet kännetecknats — gången av sammanläggningen vore motsatt gången av uppdelningen, men kommissionen fann det å andra sidan kunna ifrågasättas, om den tidigare föreslagna begränsningen fullt överensstämde med den vidsträckta rätten till sammanläggning av fastigheter, vilka bildade primära skifteslag eller utgjorde delar av ett oskiftat skifteslag eller ock områden, avsöndrade eller avstyc-kade från samma stamfastighet. Då en bestämmelse, som gjorde rätten till sammanläggning av ur samma skifteslag utbrutna ägolorter beroende av att utbrytningen skett genom samma förrättning, syntes kunna hindra sammanläggning i många fall då sådan lämpligen borde komma till stånd, ansåg kommissionen för sin del att denna inskränkning borde bortfalla. Kommissionens mening delades ej av lagrådet, som i utlåtande den 4 oktober 1922 över kommissionens förslag — under påpekande bl. a. att ägaren av ifrågavarande ägolorter genom sammanläggningsreglerna skulle få möjlighet att ensidigt rubba på skifteslagsförhållandena och att förslagets bestämmelser

sålunda kunde föranleda en viss oreda i fastighetsväsendet — förklarade sig anse det riktigaste vara att återgå till den ståndpunkt som de tidigare förslagen intagit. I det överarbetade förslag till sammanläggningslag, som år 1924 remitterades till lagrådet och sedermera kom att ligga till grund för lagstiftningen i ämnet, bibehölls emellertid jordstyckningskommissionens förslag på denna punkt i sakligt hänseende oförändrat. Vid remissen till lagrådet underströk föredragande departementschefen önskvärdheten av att rätten till sammanläggning gjordes i möjligaste mån fri och framhöll han tillika det mindre sannolika i att de omdelningar med avseende å sekundära skifteslag, vid vilka olägenheterna i skifteslagshänseende huvudsakligen befarades skola göra sig gällande, komme att äga rum i större utsträckning. Vid frågans behandling i lagrådet uppnåddes ej enighet. Två ledamöter lämnade förslaget i förevarande del utan anmärkning, medan de övriga två, under erinran om de betänkligheter lagrådet år 1922 uttalat, framhöllo hurusom någon anvisning till övervinande av de svårigheter som i följd av en sammanläggning enligt förslagets regler kunde yppas vid senare delningsförrättningar icke givits och svårigen syntes kunna givas; med hänsyn härtill hemställde dessa ledamöter om ändring av förslaget till överensstämmelse med de äldre förslagen. Anmärkningen föranledde emellertid ej någon åtgärd från Kungl. Maj:ts eller riksdagens sida.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 april 1936 har *lantmäteristyrelsen* hemställt om den enligt styrelsens mening i hög grad önskvärda ändringen i 1 § sammanläggningslagen, att det skulle bliva tillåtet att med varandra sammanlägga fastigheter eller för ändamålet avstyckade fastighetsdelar, tillhörande olika primära skifteslag. Under erinran om det i 19 kap. 3 § jorddelningslagen uppställda kravet på att ägovidd, som avstyckas utan att sammanläggas med annan fastighet, till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt skall vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet, har styrelsen förklarat att den ifrågavarande inskränkningen i rätten till sammanläggning synnerligen ofta visat sig utgöra hinder för genomförande av lämpliga fastighetsbildningar. Till exemplifiering härav har styrelsen anfört:

En fastighetsägare, som har ett hus stående endast några meter från fastighetens gräns, behöver för tillbyggnad av huset förvärva ett mindre område av grannfastigheten, vars ägare också är villig att upplåta härför erforderlig mark. Tillhöra de båda fastigheterna samma primära skifteslag, kan, där laga hinder i övrigt icke möter, det behövliga området avstyckas för sammanläggning med den förstnämnda fastigheten, men utgöra fastigheterna delar av olika primära skifteslag, går detta icke för sig. Den enda framkomliga utvägen är då, att området från grannfastigheten tilltages så stort, att det lämpligen kan brukas såsom fastighet för sig, men vanligen är ingen av parterna villig att medverka till en sådan i och för sig fullkomligt ändamålslös fastighetsbildning. Slutet blir i stället oftast, att avtal träffas om arrende av den för tillbyggnaden erforderliga marken, vilket emellertid för byggnadens ägare medför vissa olägenheter och risker.

Såsom exempel på andra omständigheter, varunder en fastighet kan vara i behov av tillökning av mark från en grannfastighet, må nämnas, att en jordbruksfastighet är i saknad av odlingsmark eller för fastighetens brukande erforderlig skogsmark. Särskilt vid styckning av större egendoms-komplex till smärre jordbruksfastigheter har förbudet mot sammanläggning av områden från i egendomen ingående delar av olika primära skifteslag visat sig vara ett svårt hinder för bildande av lämpliga fastigheter. Ett ganska typiskt sådant fall är då inägorna till ett primärt skifteslag äro belägna å skogsmark, hörande till annat primärt skifteslag.

I särskilt hög grad framträda de här berörda olägenheterna inom områden, där större byggnadsverksamhet råder eller är att förvänta. En person, som äger två intill varandra belägna fastigheter, tillhörande olika primära skifteslag, har före jorddelningslagens och sammanläggningslagens ikraftträdande däriifrån upplåtit och genom avsöndring avskilt ett flertal bostadslägenheter i enlighet med en på förhand uppgjord plan. Då rågången mellan fastigheterna har sådan sträckning, att utformningen av kvarteren på grund av terrängförhållandena icke lämpligen kunnat anslutas till densamma, har planen uppgjorts så, att rågången snett genomskär vissa kvarter liksom åtskilliga av de därinom planerade bostadslägenheterna. Så länge avsöndring kunde verkställas, medförde detta ingen annan olägenhet än att envar av de sistnämnda bostadslägenheterna kommit att bestå av två avsöndrade lägenheter. Men i och med jorddelningslagens och sammanläggningslagens ikraftträdande förändras situationen, emedan av skäl, som förut anförts, avstyckning av de i en planerad bostadslägenhet ingående delar av de olika primära skifteslagen ej kan verkställas. Vid uppgörande av sådan plan för områdets ordnande, varom förmåles i 19 kap. 1 § andra stycket jorddelningslagen, ställes därför planförfattaren inför två föga lockande alternativ. Antingen skall han i görligaste mån lägga om den förut planerade kvartersindelningen så, att utan alltför stora olägenheter rågången kan följas vid lägenhetsindelningen inom kvarteren, och följden blir då den, att de planerade vägarna få en mindre lämplig sträckning, varjämte olägenheter uppstå med hänsyn till att här och var enstaka upplåtelser skett i enlighet med den äldre planen. Eller också skall han uppgöra avstyckningsplanen i anslutning till den äldre planen med påföljd att fastighetsbildningen inom de kvarter, som genomskäras av rågången, måste bli olämplig.

Självfallet är att även vid exploatering av nya områden för tätare bebyggande i huvudsak samma olägenheter göra sig kännbara.

Med beklagande att de konsekvenser med avseende å möjligheten att verkställa avstyckning, som stadgandena i 1 § sammanläggningslagen sålunda medförde, icke tillräckligt beaktats under förarbetena till gällande lagstiftning har styrelsen vidare framhållit, att de argument som anförts mot en så vittgående sammanläggningsrätt som lagen medgäve i viss mån ägde tillämpning även beträffande den nu ifrågasatta utvidgningen. Till närmare utveckling av sin syn på denna fråga har styrelsen anfördt:

Om exempelvis laga skifteslotten A genom hemmansklyvning delats i Aa, Ab och Ac, laga skifteslotten B först kluvs i Ba och Bb samt den sistnämnda lotten genom ägostyckning ytterligare uppdelats i Bba och Bbb samt slutligen de intill varandra gränsande lotterna Aa och Bbb sammanlagts till en fastighet X, så innehåller 1 kap. 2 § jorddelningslagen ej någon anvisning om hur skall förfaras med denna fastighet, i fall att nytt skifte skall verkställas å något av berörda tre sekundära skifteslag av högre ordning, det vill

säga laga skifteslotterna A eller B eller klyvningslotten Bb. Frånvaron av särskilda bestämmelser skulle möjligen kunna anses tyda på att meningen varit, att sammanläggningen icke skall öva något inflytande på skifteslagens omfattning. Man skulle sålunda vid omskifte av skifteslaget A medtaga endast de ägor av X, som motsvara klyvningslotten Aa, och vid omskifte av B eller Bb endast de ägor av X, som motsvara ägostyckningslotten Bbb. En sådan tolkning leder emellertid till vissa mindre önskvärda konsekvenser. Sålunda skulle genom förhandenvaron av den utanför skifteslaget befintliga delen av fastigheten X skiftesläggningen måhända bli så bunden, att eljest föreliggande möjligheter till en förbättrad skiftesläggning icke skulle kunna utnyttjas. Såsom förut anförts ansåg 1922 års lagråd det tydligt, att i dylikt fall sambandet i skifteslagshänseende mellan de sammanlagda delarna av de olika sekundärskifteslagen och återstående delar av samma skifteslag måste upplösas, men kunde icke uttala sig om vilken följden av sammanläggningen i övrigt skulle anses bli.

Under uppgift att, såvitt för styrelsen vore känt, ännu icke vid någon skiftesförrättning ståndpunkt behövt tagas till ifrågavarande spörsmål har styrelsen uttalat, att detta förhållande — vilket berodde därpå att omskiften enligt 1 kap. 11 § jorddelningslagen vore mycket sällsynta — bäst visade huru klokt det varit att icke av fruktan för eventuella svårigheter vid blivande omskiften avstå från de stora fördelar, som möjligheten att med varandra sammanlägga fastigheter från olika sekundära skifteslag innebure. I skrivelsen har slutligen anförts, att den ifrågasatta ändringen i 1 § sammanläggningslagen syntes föranleda jämväl vissa ändringar i jorddelningslagen.

Anmärkas må, att den i lantmäteristyrelsens skrivelse behandlade frågan också varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. I anledning av en motion till 1936 års riksdag (I: 72) med yrkande om vissa lagändringar i syfte att underlätta sammanläggning av fastigheter m. m. uttalade *andra lagutskottet* (utlåt. nr 27) att de i motionen väckta spörsmålen — vilka enligt utskottets mening vore värda beaktande — till huvudsakliga delar syntes komma att prövas av lantmäteristyrelsen vid förarbetena till vissa tillämnade framställningar till Kungl. Maj:t, bland dem en angående upphävande av förbudet mot sammanläggning av områden tillhörande olika primära skifteslag. Med hänsyn därtill fann utskottet ej skäl föreligga att göra någon framställning hos Kungl. Maj:t i anledning av motionen, vilken också avslogs av kamrarna.

Att nämna är vidare, att *överlantmätaren i Örebro län* i sitt yttrande över sociala jordutredningens omförmälda betänkande understrukt fördelen av att vid lägligt tillfälle kunna sammanlägga fastigheter. Överlantmätaren har i detta sammanhang förklarat det vara att beklaga, att jorddelningslagens syftemål att sammanföra de i en brukningsenhet ingående fastigheterna till en ofta motverkades av sammanläggningslagens fordringar på de ifrågavarande fastigheternas ställning till varandra i skifteslagshänseende, samt framhållet hurusom i alla andra avseenden lämpliga och önskvärda fastighetsbildningar sålunda kunde förhindras av förhållanden, som praktiskt taget vore den ekonomiska utvecklingen ovidkommande.

Sedan lantmäteristyrelsens framställning härefter upptagits till behandling inom justitiedepartementet, ha därstädes upprättats *utkast till nya bestämmelser*, innefattande ändringar i 1, 3, 6 och 15 §§ sammanläggningslagen samt 1 kap. 2 § jorddelningslagen, jämte en promemoria i ämnet.

Över promemorian och lagutkasten har utlåtande inhämtats av *lantmäteristyrelsen*, som förklarar sig icke ha funnit något att erinra mot dem.

Att det hinder gällande lag uppställer mot sammanläggning av ägor, vilka utgöra delar av olika primära skifteslag, i åtskilliga fall medför ogynnsamma verkningar synes ådagalagt genom vad lantmäteristyrelsen i sin skrivelse anfört. Särskilt med hänsyn till de i jorddelningslagen uppställda kraven på beskaffenheten av ägovidd, som skall avstyckas för att bestå såsom särskild fastighet, lär genom den ifrågavarande inskränkningen i rätten till sammanläggning en önskvärd fastighetsbildning mången gång omöjliggöras. Ur social synpunkt betydelsefulla torde särskilt de fall vara, då lagens bestämmelser förhindra att till en jordbruksfastighet, som saknar odlingsmark eller för brukandet erforderlig skogsmark, lägges sådan mark från en grannfastighet, tillhörande annat primärt skifteslag. Sammanläggningsförbudet är tydligen i sådana fall ägnat att direkt motverka strävandena att åvägbringa komplettering av ofullständiga jordbruk. Avsevärd olägenhet kan, såsom lantmäteristyrelsen framhållit, denna lagstiftningens ståndpunkt ävenledes förorsaka, då vid styckning för byggnadsändamål av ett större område som innefattar delar av olika primära skifteslag gränserna mellan de tillämnade byggnadstomterna ej sammanfalla med rågången, liksom då behov föreligger att utvidga en redan bestående fastighet med ett angränsande mindre område, beläget på andra sidan om en rågång. Erinras må ock om de säkerligen ej sällan förekommande fall då, till följd av rätning eller annan flyttning av en väg som tidigare följt rågångens sträckning, till det ena skifteslaget hörande mark avskäres av den nya vägbanan från skifteslagets övriga ägor för att i stället komma att direkt sammanhänga med ägorna till det andra skifteslaget utan att dock kunna i rättsligt avseende förenas med dessa.

Såsom skäl mot en utsträckning av rätten till sammanläggning, oberoende av skifteslagsindelningen, har åberopats att detta vore ägnat medföra oreda i fastighetsväsendet och vålla svårigheter särskilt vid omdelningar å de skifteslag, till vilka i sammanläggningen ingående områden höra. Emellertid ha de anförda betänkligheterna — vilka måste äga samma giltighet vare sig fråga är om delar av olika primära eller av olika sekundära skifteslag — icke hindrat att rätten till sammanläggning inom de primära skifteslagen gjorts i princip oinskränkt, en ordning som veterligen icke i praktiken förorsakat några olägenheter. Erinras må ock, att sista stycket av 1 § sammanläggningslagen medger full frihet i skifteslagshänseende att sammanlägga fastigheter, vilka ingå i ett och samma under skifte varande skifteslag. Detta stadgande, jämfört med bestämmelserna i 1 kap. 4 § jorddelningslagen där om att flera — primära eller sekundära — skifteslag, vilka skola undergå

Departement-
chefen.

laga skifte, eller delar av olika sådana skifteslag under vissa förutsättningar må sammanföras till ett skifteslag, gör det i själva verket redan nu i vissa fall möjligt att på en omväg få till stånd sammanläggning av den art varom nu är fråga.¹ Vid dessa förhållanden synes tillräcklig anledning knappast föreligga att strängt fasthålla vid den åtskillnad som gällande rätt i sammanläggningshänseende gör mellan primära och sekundära skifteslag. Goda skäl torde fastmera tala för att åtgärder vidtagas i syfte att åstadkomma en jämkning av stadgandena härutinnan. Frågan härom synes lämpligen böra upptagas i samband med det förut anmälda förslaget till ändring av bestämmelserna om avstyckning, utan avbidan å en allmän revision av jorddelningslagstiftningen.

Olägenheterna av det nuvarande systemet lära, såsom av det förut sagda framgår, med särskild skärpa framträda då något av de ifrågavarande områdena är av beskaffenhet att ej kunna bestå såsom särskild fastighet och följaktligen ej får avstyckas annat än under villkor av sammanläggning. I den mån en sammanläggning i dylikt fall finnes befordera en lämplig fastighetsindelning synes möjlighet därtill böra beredas. Sammanläggning bör alltså få ske av fastighet eller för ändamålet avstyckad fastighetsdel, å ena sidan, samt å andra sidan fastighetsdel, som för ändamålet avstyckas och ej kan bestå såsom särskild fastighet. Med fastighetsdel bör tydligen i sistnämnda hänseende, i anslutning till de föreslagna bestämmelserna om avstyckning, likställas stamfastighet, från vilken avstyckning sker under villkor att återstoden skall ingå i den sammanläggning varom fråga är. Då det med hänsyn till de förut återgivna betänkligheterna mot sammanblandning av de primära skifteslagen dock synes önskvärt att, åtminstone tills vidare i avbidan på ytterligare praktiska erfarenheter, ej utsträcka reformen längre än som erfordras för att tillgodose ett mera trängande behov, torde man för närvarande böra stanna vid en lagändring av nu angiven omfattning. Sammanläggning av områden av olika primära skifteslag — utan sammanhang med laga skifte — skall alltså få äga rum endast under förutsättning att högst ett av områdena utgör eller kan utgöra fastighet för sig. Utgöra de ifrågavarande delarna av olika primära skifteslag särskilda bestående fastigheter, eller äro de av sådan beskaffenhet att de kunna avstyckas för att bilda särskilda fastigheter, skola de ej få ingå i sammanläggning med varandra. I dessa fall föreligger tydligen ej samma behov av möjlighet till sammanläggning som i de först nämnda. Mot en sålunda begränsad lagstiftning kan måhända anmärkas, att den i viss mån eftersätter önskemålet att åstadkomma överensstämmelse mellan fastighetsindelning och brukningsenheter. Här till må framhållas, att gällande rätt ej föreskriver någon skyldighet att sammanlägga fastigheter och att alltså en tillämpning av sammanläggningsinstitutet i åsyftade fall under alla förhållanden blir beroende av fastighetsägarens gottfinnande. I den mån emellertid längre gående avvikelser från de nuvarande bestämmelserna finnas önskvärda och genomförbara, lärer detta

¹ Jfr Nytt Juridiskt Arkiv I 1932 s. 677, 1935 s. 318.

böra beaktas i samband med en mera genomgripande revision av jorddelnings- och sammanläggningslagarna.

Vidkommande den förutsatta prövningen av sammanläggningens ändamålsenlighet ur synpunkten av en lämplig fastighetsindelning torde böra understrykas, att vid denna prövning såväl samhälleliga som enskilda intressen böra vinna tillbörligt beaktande samt att man — i överensstämmelse med den uppfattning som kommit till uttryck vid avfattningen av jorddelningslagens avstyckningsbestämmelser — i det särskilda fallet har att taga hänsyn såväl till den genom avstyckningen uppkomna fastighetsbildningen som till den sammanlagda fastigheten.

De nya stadgandena böra upptagas i 1 och 6 §§ sammanläggningslagen. I samband därmed torde ett par andra, huvudsakligen redaktionella ändringar i lagen böra vidtagas. Enligt fjärde stycket av 1 § må fastighet, som kan sammanläggas med annan fastighet, ock sammanläggas med del därav, som för ändamålet avstyckas. I praktiken lär denna bestämmelse städse ha ansetts medgiva sammanläggning av två eller flera för ändamålet avstyckade fastighetsdelar inbördes. Utformningen av den ifrågasatta regeln beträffande de fall, då sammanläggning av delar av olika primära skifteslag skall få äga rum, synes emellertid göra en omredigering av fjärde stycket behöfvlig i syfte att vinna en formell överensstämmelse mellan stadgandena. Även 15 § tredje stycket är i behov av ändring för att täcka olika förekommande fall; i detta sammanhang torde en där förekommande hänvisning till vissa bestämmelser i jorddelningslagen lämpligen böra förtydligas. Att vidtaga redaktionella jämkningar på de övriga ställen i sammanläggningslagen eller andra författningar, där det talas om områdes sammanläggning med annan 'fastighet', synes däremot ej påkallat.

En fastighet, som uppkommit genom sammanläggning av delar av olika primära skifteslag i enlighet med de nu ifrågasatta bestämmelserna, lär böra bilda ett skifteslag. Med jorddelningslagens grundsatser i fråga om särskilt bildade skifteslags klassificering synes bäst överensstämman, att denna nya kategori av skifteslag hänföres till ursprungliga skifteslag varom förmäles under 1 i 1 kap. 2 § nämnda lag. — Att i detta sammanhang ingå på en lösning av det redan enligt gällande rätt föreliggande spørsmålet om skyldigheten för en fastighet som är bildad av delar av olika skifteslag att ingå i sökt omskifte å skifteslag, vartill i fastigheten ingående mark hört, synes i betraktande av den ifrågasatta lagändringens starkt begränsade räckvidd knappast erforderligt.

De ändringar i sammanläggnings- och jorddelningslagarna, som sålunda ifrågasatts, överensstämman med motsvarande delar av de till lantmäteristyrelsen remitterade lagutkast.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag angående ändrad lydelse av 1, 6 och 15 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;

3) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut; samt

4) lag om ändrad lydelse av 55 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.»

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

¹ Denna bilaga, som, fränsett vissa å sid. 65 anmärkta redaktionella jämkningar i 19 kap. 3, 12 och 26 §§ av förslaget till lag ang. ändring i vissa delar av lagen om delning av jord å landet, är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Bilaga A.

SOCIALA JORDUTREDNINGENS LAGFÖRSLAG.

1) L a g

angående ändrad lydelse av 19 kap. 1, 3 och 11 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 19 kap. 1, 3 och 11 §§ lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skola, 1 och 11 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Från fastighet må i den ordning och under de villkor i detta kapitel omförmålas viss till gränserna bestämd ägovidd avskiljas genom avstyckning för att utgöra en fastighet för sig eller sammanläggas med annan fastighet eller del därav som för ändamålet avstyckas, dock att, där ägovidd, som nu sagts, är avsedd att sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel, för avstyckningen tillika erfordras, att sådan sammanläggning efter vad där- om är särskilt stadgat må äga rum.

Avstyckning — — — området.

Vid uppgörande — — — för avlopp.

Finner — — — tillstånd.

3 §.

I mom. Ägovidd, som avstyckas, skall till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan antingen såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet eller ock, där den skall sammanläggas med annan fastighet eller del därav, bilda en fastighet gemensamt med denna. Härvid skall följande iakttagas.

1. Fastighet avsedd till jordbruk skall innehålla odlad jord eller odlingsmark samt för dess nyttjande för jordbruksändamål erforderlig lämpligt belägen skog, i den mån tillgång till sådan finnes; och skall tillses att å fastighetens mark i mån av behov kan erhållas tillgång till bete. Där så är erforderligt och lämpligen kan ske, bör tillses att möjlighet finnes till jordbrukets förstärkning genom nyodling.

2. Då fråga är om avstyckning av mark för sammanläggning med annan fastighet eller del därav, må vid uppskattningen av behovet av olika ägoslag medräknas tillgång av motsvarande ägoslag å den fastighet eller fastighetsdel, varmed den avstyckade delen är avsedd att sammanläggas.

3. Avstyckning må ej ske sålunda, att stamfastigheten ej lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet eller, där den skall sammanläggas med annan fastighet eller fastighetsdel, bilda en fastighet gemensamt med denna.

4. Ej må avstyckning från jordbruksfastighet äga rum med mindre det kan antagas, att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen eller, där avstyckningen äger rum för sammanläggning, genom avstyckningen och sammanläggningen skulle uppstå, bereder ökade utkomstmöjligheter för den jordbrukande befolkningen eller eljest är till gagn för jordbruksnäringen i orten.

2 mom. Vid avstyckning från jordbruksfastighet skall i fråga om tilldelning av skogsmark särskilt iakttagas,

1. att i ort med riklig skogstillgång, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, för drivande av självständigt jordbruk är erforderligt att inom fastighetens gränser finnes skog av sådan omfattning att den kan utgöra varaktigt stöd för jordbruket (stödskog), avstyckning må ske endast på sådant sätt, att jordbrukets fördel av stödskog icke minskas;

2. att i ort med ringa skogstillgång avstyckning må så verkställas, att skogsmarken i sin helhet tillfaller en i förrättningen ingående jordbruksfastighet, där det för skogens bestånd prövas angeläget;

3. att i ort, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, är uppenbart, att för drivande av självständigt jordbruk icke är erforderligt att till jordbruksfastighet hör skogsmark, ägolott må avskiljas utan eljest erforderlig tilldelning härav.

3 mom. Bestämmelserna i första momentet första och fjärde punkterna samt andra momentet skola ej utgöra hinder för avstyckning av mark för tillgodoseende av uppkommet behov av lägenheter för småbruk åt innehavare, som beräknas erhålla sin huvudsakliga bärgning av annan näring än jordbruksverksamhet, eller av bostadslägenheter eller för beredande av plats för industriell, kommunikationsteknisk eller kulturell anläggning eller därmed jämförligt ändamål; dock skall i fråga om småbrukslägenheter tillses, att å sådan lägenhets mark, där så lämpligen ske kan, i mån av behov kan erhållas tillgång till bete.

11 §.

Till fastighet — — — lämplig form.

Då fråga är om avstyckning av mark för sammanläggning med annan fastighet eller del därav, skall tillses, att antalet skiften, vari den mark utlägges, och deras form ej må medföra hinder för sammanläggning efter vad därom är stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den

2) L a g

angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut.

Härigenom förordnas, dels att i lagen den 14 juni 1907 om servitut skall införas en ny paragraf, betecknad 7 a §, av nedan angivet innehåll, dels ock att 8 § nämnda lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt av det följande framgår:

7 a §.

Har servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, varit av ålder gällande eller har före den 1 januari 1928 sådant servitut tillkommit genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gäller, må utom i fall, som i 7 § sägs, servitutet ej bringas att upphöra helt eller delvis annorledes än genom expropriation eller utbrytning på sätt särskilt är stadgat, där ej domstol i nedan angivna fall lämnat medgivande till åtgärden.

1. Hava ägarna av den fastighet, som av servitutet besväras, och den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, träffat överenskommelse att servi-

tut, varom nu är fråga, skall ersättas med annat servitut, må domstol härtill lämna bifall, där sistnämnda servitut befinnes till sitt innehåll medföra lika fördel för den fastighet, tills vars förmån det gäller. Om rätt att upphäva det nya servitutet helt eller delvis skall gälla vad i denna lag är stadgat.

2. Hava ovan nämnda fastighetsägare träffat överenskommelse att servitut, varom nu är fråga, skall ersättas med äganderätt till område, som kan sammanläggas med den fastighet, till vars förmån det gäller, och är detta område av sådan beskaffenhet att det lämpligen kan ersätta servitutet, må domstol medgiva, att servitutet, sedan sammanläggningen genomförts, må upphöra.

3. Hava nämnda fastighetsägare träffat överenskommelse att servitut, varom nu är fråga, skall hävas helt eller delvis utan att ersättas med annat servitut eller med äganderätt till visst område, må domstol härtill lämna bifall, därest domstolen finner åtgärden vara av väsentlig betydelse för den fastighet, som av servitutet besväras, och till gagn för ortens näringsförhållanden samt det är uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom åtgärden.

Domstols beslut rörande servituts hävande med stöd av detta lagrum skall genom rättens ordförandes försorg meddelas inskrivningsdomaren, där sådan finnes. Om beslutet skall anteckning göras i inteckningsprotokollet och inteckningsboken.

8 §.

Vad i 5, 5 a, 7 och 7 a §§ stadgas angående förflyttning, förändring och upphörande av servitut skall lända till efterrättelse, ändå att vid upplåtelsen annat förbehåll skett.

Denna lag skall träda i kraft den

3) L a g

om tillägg till förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

Häri genom förordnas, att i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skall införas en ny paragraf, betecknad 57 a §, av följande lydelse:

57 a §.

Har inteckning blivit beviljad för servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, som före den 1 januari 1928 tillkommit genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet, till vars förmån det gäller, må inteckningen ej dödas, där ej servitutet upphört genom expropriation eller utbrytning på sätt särskilt är stadgat eller domstol förklarar servitutet förfallet eller förordnat om dess avlösning eller eljest funnit skäl lämna bifall till dess upphörande.

Denna lag skall träda i kraft den

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 mars 1937.

Närvarande:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 4 februari 1937 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 januari 1937, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;*
- 2) *lag angående ändrad lydelse av 1, 6 och 15 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet;*
- 3) *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut; samt*
- 4) *lag om ändrad lydelse av 55 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Carl Romberg.

Lagrådet fann förslagen föranleda följande yttranden.

Förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

3 §.

I fråga om tilldelning av skogsmark vid avstyckning från jordbruksfastighet innefattar stadgandet under 3 a) den skärpning av nu gällande bestämmelser att, därest förhållandena äro sådana som i nämnda punkt avses, såsom regel skall gälla, att en var genom avstyckningen uppkommen jordbruksfastighet skall i mån av tillgång tilläggas ej blott husbehovsskog utan även skog därutöver så att fastigheten erhåller skog tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för jordbruket (stödsskog). Vad sålunda stadgats torde i huvudsak ej innefatta annat än en tillämpning av den i jorddelningslagen allmänt fastställda grundsatsen i fråga om all fastighetsbildning, vare sig den sker ge-

nom laga skifte eller avstyckning, att endast uppkomsten av sådana fastigheter bör tillåtas, vilka äga förutsättning att kunna på varaktigt sätt användas för det ändamål de äro avsedda. Mot stadgandet såsom huvudregel synes därför ur denna synpunkt knappast kunna göras befogad anmärkning. Å andra sidan lärer det, där nämnda förutsättning föreligger, vara ett allmänt intresse särskilt vad angår jordbruksfastigheter att uppkomsten av nya självständiga jordbruk i möjligaste mån främjas. Det vill emellertid förefalla som om i fall varom nu är fråga detta intresse bort beaktas i högre grad än som skett. Väl har medgivits rätt till avvikelse från huvudregeln, såframt det beträffande viss vid avstyckningen utlagd jordbruksfastighet är uppenbart, att den kan bestå såsom självständig fastighet utan tillgång av skog utöver husbehovet, men genom det samtidigt uppställda förbehållet att detta får ske endast under villkor att jordbrukets fördel av stödskog icke minskas har bestämmelsens räckvidd inskränkt i en omfattning som knappast kan vara av förhållandena påkallad. Förbehållet innebär först och främst att hinder möter att genom avstyckning uppdelas en jordbruksfastighet i två sådana fastigheter, av vilka vardera erhåller husbehovsskog, oavsett att förhållandena äro sådana att fastigheterna var för sig kunna bestå såsom självständiga. Och även om i nyss angivna fall den ena fastigheten tillägges skog i sådan omfattning att den erhåller erforderlig stödskog, skall avstyckningen ändock ej få ske med mindre den skog fastigheten får utöver husbehovet till fullo motsvarar den ostyckade fastighetens behov av sådan skog. Det synes svårt att förklara, varför just den omständigheten att fråga är om avstyckning å sådan ort som här avses skall föranleda att strängare villkor än att de genom avstyckningen bildade jordbruksfastigheterna äro fullt bärkraftiga skall uppställas. I de fall då ett jordbruk kan bliva fullt tillfredsställande med blott husbehovsskog medför kravet på stödskog för den, som vill förvärva den nya fastigheten, ett onödigt kapitalutlägg. Ett sådant krav kan ock såsom ofta framhållits minska säljarens benägenhet till den ifrågasatta upplåtelsen eller sålunda motverka strävandena att bilda nya självständiga jordbruk. Det får ej förbises, att åtminstone i de södra delarna av landet förhållandena inom samma ort kunna vara mycket växlande. Bliva de nya reglerna alltför schablonartade, kommer tvånget lätt att kännas tryckande.

På grund av vad sålunda anförts hemställes, att i förevarande punkt utslutas orden »samt jordbrukets fördel av stödskog icke därigenom minskas».

Övriga lagförslag.

Lagrådet lämnade dessa förslag utan anmärkning.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 11 mars 1937 avgivna utlåtande över de den 22 januari 1937 till lagrådet remitterade förslagen till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, lag angående ändrad lydelse av 1, 6 och 15 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet, lag angående ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut samt lag om ändrad lydelse av 55 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»De remitterade lagförslagen ha föranlett erinran från lagrådets sida endast i fråga om det i förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen om delning av jord å landet i 19 kap. 3 § under 3 a) upptagna stadgandet om tilldelning av stödsskog vid avstyckning från jordbruksfastighet i vissa orter. Enligt förslaget skall avvikelse från den härutinnan meddelade huvudregeln få ske beträffande viss fastighet endast under förutsättning, dels att det är uppenbart att fastigheten kan bestå såsom självständig fastighet utan tillgång av skog utöver husbehovet, dels ock att jordbrukets fördel av stödsskog icke därigenom minskas. Lagrådet har hemställt att det sistnämnda förbehållet måtte utgå ur förslaget. Enligt lagrådets mening vore förbehållet ägnat att inskränka undantagsbestämmelsens räckvidd i en omfattning som knappast kunde vara av förhållandena påkallad och att motverka strävandena att bilda nya självständiga jordbruk. Lagrådet har i detta sammanhang ock framhållit, att berörda krav i fråga om stödskogstilldelning innebure att, i fråga om avstyckning å sådan ort som här avses, strängare villkor uppställdes än att de genom avstyckningen bildade jordbruksfastigheterna skola vara fullt bärkraftiga.

Den av lagrådet sålunda framställda anmärkningen, vilken är av jordpolitisk innebörd, kan jag icke biträda. För de skäl, varpå mitt ställningstagande i frågan om stödskogstilldelning grundar sig, har jag tidigare redogjort. Erinras må allenast, att den regel varom fråga är sammanhänger med en av huvudpunkterna i förslagets bestämmelser om tilldelning av skogsmark vid avstyckning. Den grundtanke varpå såväl sociala jordutredningens förslag som det remitterade förslaget i denna del bygger innebär, att den stödskog som i de ifrågavarande delarna av landet finnes kvar för jordbruket icke bör avskiljas därifrån, samt att för dessa landsdelars vidkommande den fördel ett bestående jordbruk har av stödskog icke skall få minskas genom jorddelning. En ändring av förslaget i enlighet med lagrådets hemställan skulle medföra att, vid styckning av en jordbruksfastighet i två sådana fastigheter, till båda dessa skulle kunna komma att läggas allenast husbehovsskog och att som följd härav all den till styckningsfastigheten hörande skogen utöver husbehovet kunde avskiljas från jordbruket. Därest i sådant fall den ena fastigheten erhöle stödskog i tillräcklig omfattning men till den andra lades blott husbehovsskog, skulle övrig å sistnämnda del av styckningsfastigheten belöpande stödskog kunna avskiljas därifrån. Intetdera resultatet låter sig förena med den grundsats som, enligt vad jag nyss framhöll, ansetts böra upprätthållas beträffande jorddelningen inom de åsyftade landsdelarna, där jordbrukets förhållandevis svaga ställning påkallar särskilda hänsyn.

I förslaget till ändrad lydelse av 19 kap. 3 § jorddelningslagen torde en jämkning av redaktionell natur böra vidtagas sålunda, att de under 1—4 meddelade specialstadgandena gemensamt upptagas såsom ett särskilt andra stycke av paragrafen. De i kapitlets 12 och 26 §§ förekommande hänvisningarna till bestämmelser i 3 § böra ock undergå ändring i överensstämmelse därmed.»

Föredraganden hemställer att förslagen, efter jämkning i nyssnämnda hänseenden, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.